

Identity Discourses and Political Elites' Conflicts in the Islamic Republic of Iran During 1997–2019

Noorollah Gheisari *

Assistant Professor, Political Sciences,
University of Tehran, Tehran, Iran

Mostafa Ghorbani

Ph.D Student, Political Sciences, University
of Tehran, Tehran, Iran

Introduction

Identity discourses play a critical role in defining the self and the other, as well as the relationship between the two. Political actors use these discourses to determine their alliances and rivalries, making them a significant factor in political conflicts. In Iran, following the Islamic Revolution, conflicts among the political elites were minimal as long as they shared a common identity discourse. However, the emergence of adaptationist identity discourse of religious intellectuals replaced the return-to-self discourse, and had influence on some Left-leaning political elites, leading to fundamental changes in political conflicts. The previous research on political conflicts in Iran has largely overlooked the fundamental role of identity discourses in shaping conflicts among political elites. Therefore, this study aimed to analyze the impact of identity discourses on the conflicts among political elites in the Islamic Republic of Iran during 1997–2019.

* Corresponding Author: ngheisari@ut.ac.ir

How to Cite: Gheisari, N., Ghorbani, M., (2023), "Identity Discourses and Political Elites' Conflicts in the Islamic Republic of Iran During 1997–2019", *Political Strategic Studies*, 12(45), 9-58. doi: 10.22054/QPSS.2023.68969.3075.

Theoretical Framework

This research intended to examine the mechanism by which the evolution of identity discourses has influenced the conflicts among political elites in the Islamic Republic of Iran. Concerning the theoretical framework, the study employed the discourse theory of Laclau and Mouffe and the theory of the elite proposed by Lowell Field, John Higley, and Michael Burton.

Research Methodology

The research methodology involved identifying structural similarities and providing causal explanations to explain the relationship between the variables.

Conclusions

The research findings indicated that the emergence of adaptationist identity discourse of religious intellectuals and its influence on some Left-leaning political elites (modern Leftists) led to a decrease in structural and value convergence among political elites in the Islamic Republic of Iran. As a result, conflicts among elite blocs during the period under study became more frequent, intense, and multifaceted, extending beyond the realm of discourse. In the adaptationist identity discourse of religious intellectuals, the central signifier, self, other, and the mechanism of othering underwent significant changes, compared to the identity discourse of the return-to-self, and influenced the modern Leftists. As a result, they defined a new movement identity for themselves and questioned not only the rival elite but also the value of existing institutions at the level of governance system. The emerging stances were influenced by the identity discourse of religious intellectuals accepted by some political elites, resulting in the transformation of othering mechanisms. These changes had a profound effect on the previously united political elites, leading to a shift in their structural and value solidarity. Consequently, conflicts

arose over the advancement of political Islam or democratization. The social base of the Leftists also underwent changes, shifting away from traditional and lower strata towards the urban middle class and forming political alliances with forces outside of political Islam, such as Freedom Movement. Meanwhile, the traditional right responded to the discursive and organizational changes of their rivals through similar reconstruction efforts, which in turn intensified the conflicts among elite blocs. As a result, the relations among political elites in the Islamic Republic of Iran became increasingly divided and intensified over time.

According to the analysis, the conflicts among political elites during 1997–2019 were centered on several key issues, including their attitude towards the Islamic Revolution and its existential philosophy, approaches to solving the country's problems and promoting progress, orientation towards the international system, and management of cultural issues. Conflicts arose around these new bipolar issues, resulting in the formation of two opposing poles. One pole is characterized by evolutionist, justice-oriented, introverted, and conservative approach in foreign relations, while subscribing to maximalism in the sphere of culture. The other pole is thermidorian, libertarian, extroverted, and developmentalist in foreign relations, but with a minimalistic approach in the sphere of culture. The latter pole has grown in size following the events of 2009.

Given the identity-based and discursive nature of conflicts among political elites and factions in the Islamic Republic, as well as their links to social cleavages and foreign relations issues, it appears that a clear path to resolving these conflicts in the short term is unlikely. To address these conflicts, the first step is to reconstruct existing identity discourses in a way that preserves the core of Iranian identity while also taking into account the emerging needs of society and incorporating them into the articulation of the Iranian identity discourse. Other steps that could be taken include empowering political factions, viewing political activity as a professional rather than a seasonal or electoral activity, promoting interaction and

dialogue among elites and factions to eliminate their stereotypical perceptions about each other, improving the quality of elite conflicts by focusing on the country's priority issues, promoting localism and indigenous thinking to solve the country's problems, limiting the radical factions and giving more weight to moderate and convergent factions, and strengthening the political training of elites and activists in political factions. These measures should be considered by both political factions and governance institutions.

Keywords: Political Elites, Conflict of Political Elites, Identity Discourse, Structural Convergency, Value Convergency

گفتمان‌های هویتی و منازعات نخبگان سیاسی در جمهوری اسلامی ایران ۱۳۷۶-۱۳۹۸

نوراله قیصری * استادیار گروه علوم سیاسی، دانشگاه تهران، تهران، ایران

مصطفی قربان دانشجوی دکتری علوم سیاسی دانشگاه تهران، تهران، ایران

چکیده

تحول گفتمان‌های هویتی به تشدید منازعات نخبگان سیاسی منجر می‌شود. پرسش این است که «تحول گفتمان هویتی بازگشت به خویشتن، چه تغییراتی در منازعات میان نخبگان سیاسی در ج.ا.ا. در بازه زمانی ۱۳۷۶-۱۳۹۸ ایجاد کرده است؟». فرضیه این است که با ظهور گفتمان هویتی تطبیق‌گرای روشنفکران دینی و تأثیرپذیری بخشی از نخبگان سیاسی چپ از آن، با کاهش همبستگی ساختاری و ارزشی نخبگان سیاسی، منازعات بلوک‌های نخبگانی در ج.ا.ا. برون‌گفتمانی، فزاینده و متکثر شده است. برای تبیین سازکار علی میان متغیرها روش تحقیق در شباهت‌های ساختاری بکار رفته و برای تشریح رابطه علت و معلول این سازکار تشریح شده است. نتایج نشان می‌دهد که با ظهور گفتمان هویتی تطبیق‌گرا، منازعات میان نخبگان سیاسی بر محور این مسائل متمرکز شده است: نگرش به انقلاب اسلامی و فلسفه وجودی آن، کیفیت حل مشکلات کشور و تحقق پیشرفت، جهت‌گیری نسبت به نظام بین‌الملل و مدیریت مسائل فرهنگی. تفاوت در ادراک از این مسائل دوقطبی نوین، تکامل‌گرا-عدالت‌گرا-درون‌گرا-حفظ‌محور در حوزه روابط خارجی و حداکثرگرا در حوزه فرهنگی در مقابل، قطب ترمیدوری-آزادی‌خواه-برون‌گرا-بسط‌محور در حوزه روابط خارجی و حداقل‌گرا در حوزه فرهنگی را شکل داده که بعد از حوادث سال ۱۳۸۸ بر ابعاد آن افزوده شده است.

واژگان کلیدی: نخبگان سیاسی، منازعه نخبگان سیاسی، گفتمان هویتی، همبستگی ساختاری و ارزشی، نخبگان متحد.

مقدمه

منازعات نخبگان سیاسی در جمهوری اسلامی به منازعات میان جریان‌های مبارز در قبل از پیروزی انقلاب اسلامی برمی‌گردد. بعد از پیروزی انقلاب اسلامی نزاع نخبگانی به حذف ملی‌گرایان و چپ‌گرایان انجامید و پس از مدتی نشانه‌هایی از اختلاف نظر در میان نیروهای انقلابی اسلامی ظهور پیدا کرد. این اختلاف‌ها در دهه ۱۳۶۰ بطور عمده پیرامون مسائل اقتصادی بود که با تسری به منازعات پیرامون فقه سنتی و فقه پویا، سبب شکاف در «جامعه روحانیت مبارز» و تشکیل «مجمع روحانیون مبارز» شد. با وجود این، منازعات نخبگان سیاسی در این برهه چندان ماهیت آنتاگونیستی نداشت و هر دو جناح و شکل سیاسی در لزوم مبارزه با استکبار، طرد غرب، تعریف «خود» و «دیگری» بر مبنای آموزه‌های اسلامی و تا حدی ایرانی اجماع نظر داشتند. این وضعیت تا زمانی که در گفتمان هویتی بازگشت به خویشتن تغییری ایجاد نشده بود تداوم داشت اما پس از رواج روایت‌های متفاوت از «خویشتن و دیگری» توسط «روشنفکران دینی» و اثرپذیری برخی نخبگان سیاسی چپ از این روایت‌های جدید که علاوه بر تولد «چپ مدرن»، منجر به طرح مفاهیم نوینی در فضای سیاسی کشور و همچنین تغییر ائتلاف‌سازی سیاسی چپ‌ها شد و در مقابل با تجدید سازمان جناح سیاسی راست اسلامی انقلابی، منازعات نخبگان تقویت شده و ماهیتی برون‌گفتمانی یافت. آنچه در این پژوهش مورد بررسی قرار می‌گیرد فرایند این تحول است. بنابراین، پرسش این است که چگونه تحول در گفتمان هویتی به منازعات میان نخبگان سیاسی در جمهوری اسلامی در بازه زمانی ۱۳۷۶-۱۳۹۸ انجامیده است؟ فرض بر آن است که تغییر در تعریف دال مرکزی، خود و دیگری بعنوان دال‌های اصلی گفتمان هویتی بازگشت به خویشتن، منجر به تحول در این گفتمان و بروز و تشدید منازعه میان نخبگان سیاسی شده است.

تعریف مفاهیم

این پژوهش دو مفهوم محوری دارد که در ادامه به تعریف آنها پرداخته می‌شود.

الف- گفتمان هویتی

گفتمان مجموعه نشانه‌هایی است که در کنار هم مفصل‌بندی شده، از طریق زنجیره هم‌ارزی و در تقابل با غیر، تفاوت‌هایشان مستور می‌ماند (Laclau, Mouffe, 1985: 112). هویت نیز مجموع ویژگی‌ها و تعلقات یک فرد است که از یک سو سبب تعریف یا شناسایی «خود» او و تداوم و پایداری آن در طول زمان می‌شود و از سوی دیگر سبب تمایز و تفاوت او در برابر «دیگری» می‌شود. بنابراین، هویت یعنی شناسایی و تعریف خود در برابر دیگری (جنکینز، ۱۳۸۱: ۷-۵، Erikson, 1959 & Hewitt, 1989: 152). بر این اساس گفتمان هویتی نیز شامل مجموعه دال‌ها و نشانه‌هایی است که در آن ضمن تعریف «خود» از طریق کنار هم قرار دادن این نشانه‌ها حول دال مرکزی در زنجیره هم‌ارزی، از طریق غیریت‌سازی در برابر «دیگری» و تمایز با آن به تثبیت و معنابخشی به «خود» می‌پردازد. بنابراین، گفتمان هویتی متشکل از این دال‌ها است: دال مرکزی معنابخش به هویت، تعریفی از خود، زنجیره‌ای هم‌ارزی از مفاهیم هویتی، تعریف دیگری به مثابه وجه سلبی خود، غیریت‌سازی به مثابه راهبرد تثبیت معنا و حراست از هویت و یا بازسازی و هژمونیک‌سازی آن در نزاع میان گفتمانی.

ب- منازعه نخبگان سیاسی

منازعه عبارت است از هرگونه حالت تضاد آگاهانه میان بازیگران مختلف که طیفی از ناسازگاری و اختلاف‌نظر تا درگیری و جنگ را دربرمی‌گیرد (دلآوری، ۱۳۸۳: ۱۱۱ & Smith, 1966: 511, Borisoff, Victor, 1998: 89). داشتن علاقه به سیاست (ویر، ۱۳۶۸: ۱۰۶)، داشتن قدرت و نفوذ (Putnam, 1976: 16)، دغدغه ورود به ساختار و دستیابی و اشتغال در مناصب سیاسی، توانایی اعمال و کاربرد قدرت سیاسی و دارا بودن دامنه وسیع تأثیرگذاری در امور عمومی از اهم مختصات نخبگان سیاسی است (قیصری، ۱۳۸۳: ۲۱۰ و قیصری، ۱۳۸۸: ۱۸۰). بر این اساس منظور از نخبگان سیاسی در این پژوهش، فعالان سیاسی دو جناح اصلی سیاسی اصولگرا و اصلاح‌طلب کشور و دیگر افرادی است که مقامات سیاسی اثرگذار کشور را در اختیار داشته و قادر به تأثیرگذاری بر تحولات سیاسی هستند. بنابراین منازعه نخبگان سیاسی؛ هرگونه اختلاف‌نظر، ناسازگاری و تضاد

آگاهانه، هدفمند و حذفی میان خواهندگان و دارندگان مقامات سیاسی کشور از فعالان دو جناح سیاسی کشور برای کسب، حفظ و افزایش قدرت سیاسی است که در مواضع و رفتارهای آنها بصورت خشونت‌آمیز یا غیرخشونت‌آمیز ظاهر می‌شود. بر اساس این تعریف، منازعات گفتمانی و تعارض‌های عملی سیاسی دو صورت اصلی منازعه نخبگان سیاسی در جمهوری اسلامی است.

مبانی نظری

مبانی نظری این پژوهش متشکل از دو بخش است که در ادامه به آن پرداخته می‌شود.

الف- نظریه نخبگان فیلد، هیگلی و برتون

لاول فیلد، جان هیگلی و مایکل برتون بر اساس دو معیار **میزان همگرایی ساختاری و میزان وفاق ارزشی** به تقسیم‌بندی الگوهای رفتاری و منازعاتی نخبگان پرداخته‌اند. همگرایی ساختاری شامل «تشابه در پایگاه اجتماعی نخبگان و شبکه‌های نسبتاً منسجم و فراگیر رسمی و غیررسمی ارتباطات و نفوذ در میان اشخاص، گروه‌ها و جناح‌ها در درون گروه نخبگان ملی» است و منظور از وفاق ارزشی «توافق نسبی اشخاص، گروه‌ها و جناح‌های شکل‌دهنده نخبگان بر سر قواعد و قوانین رسمی و غیررسمی رفتار سیاسی و ارزش‌نهادهای موجود است». در همین راستا باید گفت که نخبگان دارای انسجام ارزشی برای نهادهای مسلط در کشور احترام قائلند و کردار و گفتارشان در درون گفتمانی واحدی تعریف می‌شود (Field, Higley, Burton, 1990: 154). بر این اساس، هیأت کلی نخبگان سیاسی هر کشور را به سه گروه می‌توان تقسیم کرد:

نخبگان متحد ایدئولوژیکی: در این وضعیت شبکه‌های ارتباط و نفوذ همه جناح‌های نخبگان را پوشش می‌دهد. شبکه شدیداً متمرکز است و یک جناح یا حزب رهبری و هدایت آن را در اختیار دارد. از نظر وفاق ارزشی نیز جناح‌ها در فضای عمومی مخالفت و مجادله محسوسی ندارند و معمولاً بیانیه‌ها و گفتارهای عمومی خود را با ایدئولوژی شناخته شده و یکتای موجود، هم‌نوا می‌کنند. بنابراین در این الگو، چهره و نمای ظاهری نخبگان از نظر ایدئولوژیکی متحد نشان داده می‌شود (Field, Higley, Burton, 1990: 155).

نخبگان متحد و فاقی: در این وضعیت شبکه‌های درهم‌تنیده‌ای، ارتباط و نفوذ تمامی جناح‌های سیاسی را پوشش می‌دهد و جناحی خاص بر این شبکه مسلط نیست. اگر چه جناح‌های سیاسی مرتباً و در فضای عمومی با یکدیگر بر سر موضوعات و مسائل ایدئولوژیکی مجادله دارند اما در مورد بقای نهادهای موجود و همچنین قواعد بازی سیاسی، ارزش‌های مشترکی دارند؛ رقابت جناح‌ها کنترل شده و بازی سیاسی با حاصل جمع مثبت و سیاست به مثابه «چانه‌زنی» تلقی می‌شود (Field, Higley, Burton, 1990: 155). بنابراین در اینجا همبستگی ساختاری و ارزشی بالایی میان نخبگان وجود دارد.

نخبگان متفرق: در این الگو، همبستگی ساختاری و ارزشی میان نخبگان بسیار ضعیف است. شبکه ارتباطات و نفوذ دربرگیرنده همه جناح‌های سیاسی نیست و جناح‌ها بر سر قواعد و رویه‌های رفتار سیاسی و ارزشمندی نهادهای موجود توافق ندارند. بنابراین در این وضعیت نخبگان تمایلی به اعتماد به یکدیگر ندارند. سیاست‌ورزی در میان آنها همانند بازی با حاصل جمع صفر است و میدان سیاست برای آنها شبیه میدان جنگ است. در این میدان، طرفین نوعاً درگیر در منازعه‌ای نامحدود و عمدتاً خشونت‌آمیز برای تسلط هستند (Field, Higley, Burton, 1990: 154).

آنچه از این بحث نظری می‌توان استنباط کرد این است که هر چیزی که در همبستگی ساختاری و ارزشی نخبگان تغییر ایجاد کند، می‌تواند زمینه نزاع آنها را فراهم کند.

ب- نظریه گفتمان لاکلا و موف

از نظر لاکلا و موف، هر چیزی معنای خود را از گفتمانی که در آن قرار گرفته کسب می‌کند یعنی معانی گفتارها و رفتارها را با توجه به زمینه کلی آنها می‌توان فهمید. در این صورت، جهان اجتماعی تنها در قالب گفتمان‌ها قابل فهم است. دو نکته محوری در نظریه گفتمان لاکلا و موف عبارتند از:

۱- همه چیز ماهیت گفتمانی دارد و گفتمان‌ها فهم ما را از جهان شکل می‌دهند (هوارث، ۱۳۷۷: ۱۷۹).

۲- دال و مدلول رابطه‌ای ثابت ندارد. از این رو اینکه یک دال خاص با چه مدلولی مرتبط است، همواره مورد مناقشه است. در این مناقشه گفتمان‌های مختلف تلاش می‌کنند تا با

جذب دال‌های شناور، معنای خود را بر آنها تحمیل کنند و در رقابت برای معنابخشی به طرد غیر می‌پردازند و خصلت آنتاگونیستی خود را تشدید می‌کنند. در این ساختار وحدت ساختاری و ارزشی نخبگان نیز معنای خود را از زمینه گفتمانی دریافت می‌کند. بنابراین هر گونه تغییر در گفتمان معنابخش و هویت دهنده به وحدت ساختاری و ارزشی نخبگان می‌تواند زمینه‌ساز منازعه میان آنها شود (سلطانی، ۱۳۸۳: ۱۵۸، یورگنسن، فیلیپس، ۱۳۹۳: ۶۵-۶۷).

در واقع چگونگی تبیین منازعات سیاسی بر اساس نظریه گفتمان را می‌توان با توجه به مفهوم «هژمونی» توضیح داد؛ زیرا منازعه سیاسی - اجتماعی معطوف به تثبیت معنا و هژمونیک شدن گفتمان‌ها است و چون این امر همواره موقتی است و در فرایند تلاش یک گفتمان برای هژمونیک شدن، همواره میان گفتمان‌های مختلف، منازعه بر سر خلق و تثبیت معنا وجود دارد پس منازعه نیرویی دائمی است. این منازعه در فرایند غیریت‌سازی بروز پیدا می‌کند که طی آن، گفتمان‌ها برای تثبیت معنا و ترسیم مرز میان «خود» و «دیگری» به تشدید خصلت آنتاگونیستی خود با دیگری می‌پردازند.

در توضیح باید گفت که اگر یک گفتمان بتواند مدلول‌های مدنظرش را به دال‌هایش نزدیک کند یا نظام معنایی مطلوب خود را در ذهنیت جمعی جامعه هر چند بطور موقت تثبیت کند و رضایت عمومی را جلب کند، هژمونیک می‌شود (یورگنسن، فیلیپس، ۱۳۹۳: ۶۵-۶۷). تحقق هژمونی، امری سیاسی و وابسته به اعمال قدرت است (فرکلاف، ۱۳۸۱: ۲۰۸-۲۰۹). یک گفتمان برای هژمونیک شدن باید چهار ویژگی داشته باشد: ۱- عام‌بودگی؛ به معنای توانایی در پوشش همه تقاضاها و بی‌قراری‌های موجود در جامعه، ۲- قابلیت دسترسی؛ یعنی ارائه شدن در زمانه‌ای که جامعه درصدد دریافت پاسخی به تقاضاها و بی‌قراری‌های خود است و گفتمان‌های دیگر نتوانسته‌اند آن پاسخ را ارائه کنند، ۳- قابلیت اعتبار؛ یعنی سازگاری گفتمان با اصول جامعه‌ای که در آن عرضه می‌شود (Laclau, 1990: 66) و ۴- داشتن قدرت پشتیبان: این قدرت در طرد و برجسته‌سازی به کمک گفتمان آمده و به آن یاری می‌کند تا ضمن بیرون راندن رقبای از میدان، خود را حقیقت نهایی جلوه دهد (Fairclough, 1989: 46).

چگونگی تحول گفتمان‌ها

تحول گفتمان‌ها زمانی آغاز می‌شود که ناتوان از سامان دادن نظری به تقاضاهای موجود در جامعه باشند. این ضعف به کاهش قدرت استعاری و تضعیف گفتمان مسلط منجر می‌شود. در این شرایط، گفتمان‌های رقیب تلاش می‌کنند تا با ارائه اسطوره‌ای معتبر به تقاضاها و بی‌قراری‌های موجود پاسخ دهند. چنانچه اسطوره ارائه شده توسط رقبای خصلت استعاری و عام‌گرایانه داشته باشد، بعنوان گفتمان در دسترس به تصور اجتماعی شکل داده، اعتبار پیدا کرده و بتدریج به گفتمان مسلط تبدیل می‌شود (Laclau, 1990: 68).

تغییر گفتمان بسته به ماهیت، شدت و میزان بی‌قراری‌های جدید به دو صورت پدید می‌آید؛ بی‌قراری‌ها شدید است و گفتمان مسلط توان آرام کردن وضعیت را ندارد در نتیجه گفتمان جدید با دال‌ها و نشانه‌های متفاوت با گفتمان سابق ظاهر می‌شود که در این صورت تحول «از یک گفتمان به گفتمان دیگر» رخ می‌دهد. این نوع تحول در مورد گفتمان هویتی با تحول دال مرکزی و همچنین تعریف خود و دیگری و دگرگون‌سازی رابطه این دو معنا می‌یابد. حالت دیگر آن است که توان بی‌قراری‌ها در آشفته‌سازی وضعیت به اندازه توان ثبات‌آفرینی گفتمان مسلط نیست، در این صورت یا وضعیت کنونی تداوم می‌یابد و یا گفتمان مسلط با اعمال تغییراتی روزآمد شده و سلطه خود را تداوم می‌بخشد. در این صورت تحول «در گفتمان» رخ می‌دهد (Larsen, 1997: 17). این وضعیت در مورد گفتمان هویتی بصورت بازسازی تعریف خود و دیگری ظاهر می‌شود.

الگوی تحلیلی پژوهش؛ چگونگی اثرگذاری تحول گفتمان‌های هویتی بر منازعات نخبگان سیاسی

گفتمان هویتی ضمن تعریف خود و دیگری، کیفیت رابطه این دو را تعریف می‌کند. نخبگان سیاسی برای هویت بخشی به خود در فضای سیاسی با پذیرش یک گفتمان هویتی و نظام حقیقت آن، تعریف خود و دیگری و کیفیت رابطه آنها را مبتنی بر تعریف ارائه شده در آن گفتمان پذیرفته، درونی ساخته و مبنای کنش‌گری قرار می‌دهند. در این صورت نوعی همبستگی ارزشی و لذا وفاق ایدئولوژیکی میان آنها پدید می‌آید.

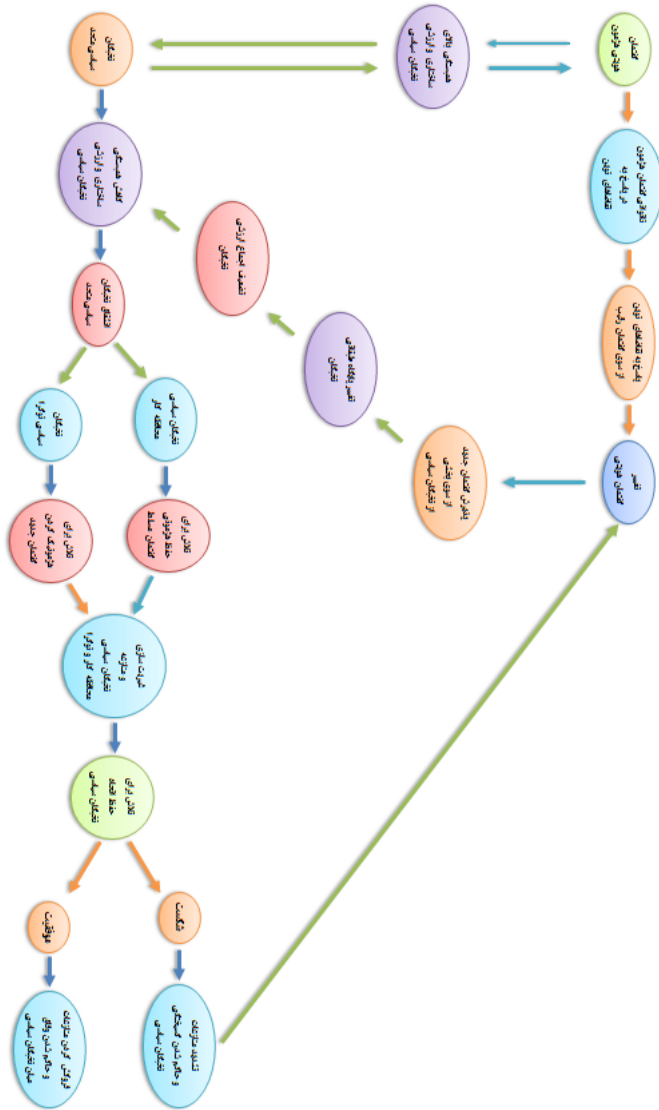
حال مسأله این است که وضعیت هژمونیک در گفتمان موجود دائمی نیست و با بروز چالش‌های عملی و عینی زمینه قدرت‌یابی گفتمان‌های هویتی رقیب ایجاد می‌شود. در این صورت اگر چالش‌های وارده منجر به تغییر دال مرکزی و تعریف خود و دیگری و همچنین تغییر نسبت و کیفیت رابطه خود و دیگری شود و همزمان با این تغییر بخشی از نخبگان سیاسی، آن گفتمان تغییر یافته را بپذیرند؛ نخبگانی که پیش از این متعلق به یک گفتمان هویتی بودند در موقعیت جدید دچار منازعه خواهند شد زیرا با تغییر تعریف خود و دیگری، دوستان سابق یا افرادی که قبلاً در زمره خود تلقی می‌شدند خصمان جدید یکدیگر خواهند بود و بنابراین با راهبردهای طردسازی تلاش می‌شود تا نسبت آنتاگونیستی با آنها تشدید شود تا با طرد دیگری به معنا و هویت بخشی خود پرداخته و آن را به منزلت هژمونیک برسانند.

عبارت دقیق‌تر نخبگانی که گفتمان هویتی تغییر یافته را می‌پذیرند، علاوه بر اینکه دیگر نمی‌توانند با هم‌قطاران سابق خود به اجماع ارزشی برسند، پایگاه طبقاتی‌شان نیز تغییر می‌کند یعنی بعنوان مثال اگر قبلاً لایه‌ها و طبقات سنتی جامعه از آنها طرفداری می‌کردند، اکنون با از دست دادن حمایت طبقات سنتی، با طبقات نوگرا چسبندگی و پیوستگی پیدا می‌کنند. در این وضعیت، همبستگی ساختاری و ارزشی نخبگان سیاسی کاهش یافته و تضعیف می‌شود که نمودهای آن را علاوه بر تشکیل ائتلاف‌های سیاسی جدید، در تغییر گفتمان و ادبیات نخبگانی که گفتمان هویتی تغییر یافته را پذیرفته‌اند، می‌توان مشاهده کرد. بدین ترتیب که نخبگان طرفدار گفتمان هویتی تغییر یافته نه تنها در صدد ائتلاف با نخبگان بیرون از حاکمیت و طبقات و گروه‌های اجتماعی نوگرا برمی‌آیند بلکه گفتمان و ادبیات جدیدی را نیز به استخدام خود درمی‌آورند (Field, Higley, Burton, 1990: 175-177).

در واقع در این شرایط، اختلاف و انشقاقی در نخبگان متحد ایجاد می‌شود؛ بدین ترتیب که آنها به دو دسته تقسیم می‌شوند: دسته‌ای که گفتمان هویتی تغییر یافته را می‌پذیرند و «نوگرا» تلقی می‌شوند و دسته دیگری که به گفتمان هویتی معیار یا قدیمی وفادار می‌مانند و «محافظه‌کار» تلقی می‌شوند. در این شرایط هر کدام از این نخبگان برای هژمونی گفتمان هویتی خود تلاش می‌کنند و بنابراین به تشدید خصلت آنتاگونیستی با یکدیگر می‌پردازند.

از این به بعد تلاش‌هایی برای کاستن از میزان و شدت منازعه نخبگان و حفظ اتحاد آنها صورت می‌گیرد، در صورت موفقیت این تلاش‌ها، روابط و مناسبات نخبگان وفاقی (میثاقی) می‌شود یعنی نخبگان علی‌رغم اختلاف نظرهای مشهود اما بصورت مسالمت‌آمیز با هم رقابت می‌کنند. در صورتی که تلاش‌ها برای حفظ اتحاد نخبگان شکست بخورد، منازعه میان آنها تشدید می‌شود و عبارت دقیق‌تر وضعیت حاکم بر مناسبات نخبگان، به شکل گسیخته تغییر حالت می‌دهد؛ وضعیتی پرتنازع، متفرق با حاکمیت فرقه‌گرایی و نبود نگاه ملی. در این شرایط، نخبگان نوگرا تلاش می‌کنند تا با یارگیری اجتماعی و جذب آرای مردم در انتخابات، در مقابل نخبگان رقیب ایستادگی کنند و آنها را متقاعد کنند که سهم جریان رقیب از قدرت را به رسمیت بشناسند (Field, Higley, Burton, 1990: 178). در وضعیت موجود، جامعه دوقطبی می‌شود: قطبی که نوگرا بوده و از گفتمان هویتی تغییر یافته و نخبگان نوگرا طرفداری می‌کند و قطب دیگری که سنتی بوده و از گفتمان معیار و نخبگان محافظه کار طرفداری می‌کند. در این شرایط، منازعات نخبگانی نیز هویت‌ساز می‌شود و در واقع گسیختگی حاکم بر وضعیت روابط و مناسبات نخبگان سیاسی، منازعات موجود میان گفتمان‌های هویتی نخبگان سیاسی را تشدید می‌کند و عبارت دقیق‌تر قطبیت موجود در منازعات نخبگان، قطبیت موجود در گفتمان‌های هویتی را تشدید می‌کند. با توجه به آنچه گفته شد الگوی نظری پژوهش را می‌توان بصورت شکل (۱) ترسیم کرد.

شکل ۱- الگوی نظری چگونگی تأثیر تحول گفتمان هویتی بر منازعات نخبگان سیاسی

منبع: مؤلف ساخته

روش پژوهش

روش مورد استفاده در این پژوهش تلفیقی است از روش تحلیل گفتمان و تحلیل مقایسه‌ای- تاریخی. تحلیل گفتمان در بالا توضیح داده شد، اما درباره روش مقایسه‌ای- تاریخی باید گفت که رکن اصلی این روش، استفاده از تحلیل علی است و ارائه تحلیل علی منوط به دو امر است: کشف یا اثبات علیت و توضیح مکانیسم علی (طالبان، ۱۳۹۳: ۵۶-۶۲). برای اثبات علیت از «روش شباهت‌های ساختاری» استفاده می‌شود و برای ارائه استدلال علی نیز مکانیسم علی تشریح می‌شود.

الف- تحقیق در شباهت‌های ساختاری

این روش مبتنی بر دو گزاره اصلی است:

۱- آشکار کردن رابطه‌ای منطقی میان دو پدیده. بنابراین، اصل در اینجا این است که نسبت منطقی میان دو پدیده به اثبات برسد (بودون، ۱۳۹۶: ۷۰). تقدم رتبی و تقدم زمانی علت بر معلول دو عنصر کلیدی در این مقوله است. تقدم رتبی به معنی این است که معلول در موقعیت و جایگاه برتری از معلول قرار دارد که معلول نتیجه اقدام و اثر آن است. تقدم زمانی نیز به موجودیت اولی علت اشاره دارد. علت همواره از نظر زمانی مقدم بر معلول است یا به تعبیری عمر بیشتری دارد.

۲- ساختن انواع آرمانی و جستجوی شباهت‌های ساختاری میان این انواع (بودون، ۱۳۹۶: ۷۶). نمونه‌های آرمانی، تصور کامل و بی‌نقص موجودیت‌ها است که فقط در عالم نظر می‌تواند محقق شود. این نمونه‌ها حاصل جمع همه ویژگی‌ها و صفات و کارکردهایی که یک موجودیت در حد اعلای خود می‌تواند داشته باشد هستند. از آنجا که هر موجودیتی ترکیبی از عناصر و روابط است، کشف شباهت میان ساختاری یعنی مشابهت در عناصر و روابط بین دو کلیت - که از طریق مقایسه حاصل می‌شود - مشروط به شروط قبلی تقدم به معنی کشف اثرگذاری علت بر معلول خواهد بود. این روش در مقولات و موضوعاتی کاربرد دارد که امکان کشف رابطه‌ی علی به روش‌های استقرایی را ندارد. کشف رابطه علی میان ایده و عمل و یا اثرگذاری ایده‌ها و اندیشه‌ها بر یکدیگر از این مقوله است.

ب- تبیین سازکاری

وظیفه اصلی تبیین‌های علی، کشف سازکارهای علی است (لیتل، ۱۳۷۷: ۲۱-۲۰). سازکار علی سلسله حوادثی است که علت را به معلول پیوند می‌دهد و حاوی نظم قانون‌وار است که از مبین (متغیر مستقل یا علت) شروع و به مبین (متغیر وابسته یا معلول) ختم می‌شوند. آشکارسازی رابطه میان دو متغیر و کاستن فاصله بین هر پیوندی از زنجیره علی تا حد ممکن مهمترین اقدام در تبیین است (Rios, 2004: 76,78، لیتل، ۱۳۷۷: ۲۲-۲۶). برای تعیین صحیح سازکار علی می‌توان از سه روش استفاده کرد:

- روش قیاسی: در اینجا با استفاده از فرضیه‌ای در خصوص فرایندهای اجتماعی، ربط علی میان عوامل اجتماعی را مشخص می‌شود.

- روش استقرایی: در اینجا علت بودن الف برای ب را بر اساس تقارن اغلب حوادث الف گونه و ب گونه توجیه می‌شود.

- روش تاریخی: این روش مبتنی بر تفصیل تاریخی حوادث در یک فرایند بزرگ تاریخی است (لیتل، ۱۳۷۷: ۴۳-۴۲).

در این پژوهش، با تقسیم موضوع مطالعه به دوره‌های زمانی، هر یک از آن دوره‌ها بعنوان مورد مطالعه انتخاب شده است. روش تعیین مکانیسم علی نیز ترکیبی از روش تاریخی و قیاسی است؛ ابتدا ربط علی متغیرها از طریق فرضیه‌ای مرتبط بیان شده و سپس با تشریح توالی علی تاریخی وقایع، ربط علی میان علت و معلول نشان می‌شود.

تطور گفتمان‌های هویتی در دوره جمهوری اسلامی

در برهه بعد از خرداد ۱۳۶۰ که نیروهای ملی‌گرا و چپ یا از عرصه سیاست رسمی کناره‌گیری کردند و یا حذف و طرد شدند، دو صورت‌بندی از گفتمان هویتی ارائه شد: صورت‌بندی‌هایی که ریشه در منازعه هایدگرگرایان و پوپرگرایان در ایران داشته و بصورت منازعه طرفداران شریعتی و سروش تجلی یافته است (ر.ک: بروجردی، ۱۳۷۷: ۲۵۱-۲۵۵).

الف - گفتمان هویتی بازگشت به خویشتن

این گفتمان گفتمانی است که مبنای شکل‌گیری و پیروزی انقلاب اسلامی شد. دال‌های این گفتمان هویتی را می‌توان بصورت خلاصه در جدول زیر ارائه داد:

جدول ۱- ساختار گفتمان هویتی بازگشت به خویشتن

منبع	ویژگی‌ها(کیفیت)	دال‌ها
(مطهری، ۱۳۷۱: ۱۶۴، مطهری، ۱۳۶۸: ۳۷۴، صحیفه نور، ج ۱۱: ۱۸۵-۱۸۳، داوری اردکانی، ۱۳۹۳: ۱۰۳)	اسلامی - ایرانی	خود
(مطهری، ۱۳۷۱: ۷۶-۵۰، صحیفه امام (ره)، ج ۱۰: ۱۲۴)	اسلام (احیایگری اسلام)	دال مرکزی
(صحیفه امام (ره)، ج ۴: ۱۶۰، مطهری، ۱۳۷۵: ۱۰۴، داوری اردکانی، ۱۳۵۹: ۱۷، داوری اردکانی، ۱۳۶۳: ۲۲)	غرب و غرب‌گرایان	دیگری
(داوری اردکانی، ۱۳۵۹: ۱۷)	آنتاگونیستی	غیریت‌سازی
	حول اسلام و در تقابل با کلیتی به نام غرب	زنجیره هم‌ارزی
	عام‌شدگی (مفصل‌بندی همه دال‌های هویتی و طرد دگر غربی)	هژمونی
(Tibi, 2001: 10-12، بروجردی، ۱۳۷۷: ۳۹-۸۵)	قابلیت دسترسی (ارائه در دوره اوج اسلام‌ستیزی و تحقیر هویت ایرانی)	
	قابلیت اعتبار (تطابق با هویت ایرانی)	
	قدرت پشتیبان (حمایت رهبر انقلاب، حمایت توده‌های مردم و در دست داشتن تمام ابزارهای سخت و نرم قدرت)	

ب- گفتمان هویتی تطبیق‌گرا

فهم این گفتمان هویتی و مفصل‌بندی متفاوت آن به فهم و راه‌حل متفاوت آنها از نسبت دین و دنیای جدید برمی‌گردد. عبدالکریم سروش بعنوان سردمدار این گفتمان، با تجدیدنظر در آرای خود با اتخاذ راه‌حلی معرفت‌شناسانه برای مسأله ابدیت (ثبات) دین و ماهیت در حال تغییر دنیای مدرن، میان دین و معرفت دینی تفکیک قائل شد. از منظر او

دین ثابت است اما فهم از آن پیوسته در حال تغییر و متأثر از معرفت زمانه است (سروش، ۱۳۷۳(ب): ۵۰۳-۴۹۵). مبتنی بر این نظریه، وی به نفی ایدئولوژی دینی و ایدئولوژی اندیشی پرداخت و در اینجا مقابل علی شریعتی قرار گرفت. در ادامه سروش کوشید با تعقل در دین، آن را با عصر آشنا کند و از محصور ماندن در مالکیت «طایفه خاصی» یا در «زندان فلسفه‌ای خاص» رها کند (سروش، ۱۳۷۵: ۲۷). متأثر از این تفکیک، پروژه روشنفکری دینی بر دو رکن قرار گرفت؛ عصری‌سازی دین یا هماهنگ کردن آن با دنیای جدید و ایدئولوژی‌زدایی از آن. بر این اساس این گفتمان هویتی را باید «تطبیق‌گرا» نامید؛ زیرا در آن تلاش می‌شود تا دین با دنیای مدرن تطبیق یابد. بنابراین بروز و ظهور این گفتمان را می‌توان ناشی از تغییر در گفتمان بازگشت به خویشتن دانست. در واقع این تحول، تحول «از» گفتمان بازگشت به خویشتن به گفتمان تطبیق‌گرا بود. دال‌های این گفتمان هویتی بصورت خلاصه در قالب جدول زیر نمایش داده می‌شود:

جدول ۲- ساختار گفتمان هویتی تطبیق‌گرا

دال‌ها	ویژگی‌ها (کیفیت)	منبع
خود	اسلامی - ایرانی - غربی	(سروش، ۱۳۸۶: ۱۵۳، سروش، ۱۳۸۵: ۹۳۳، شایگان، ۱۳۸۰: ۱۳۴-۱۳۳)
دال مرکزی	تطبیق‌گرایی (تطبیق اسلام با دنیای مدرن)	(سروش، ۱۳۷۵: ۳۰)
دیگری	گفتمان هویتی بازگشت به خویشتن و نیروهای آن	(سروش، ۱۳۶۶: ۲۳۹-۲۳۱، سروش، ۱۳۶۶: ۲۳۷، شایگان، ۱۳۷۳: ۴۳۹، مجتهد شبستری، ۱۳۷۶: ۱۵۶-۱۵۰، شایگان، ۱۳۷۴: ۸۹-۸۳)
غیریت‌سازی	آنتاگونیستی	(سروش، ۱۳۶۶: ۲۳۷)
زنجیره هم‌ارزی	تقابل با گفتمان هویتی بازگشت به خویشتن و شناخت حقیقت غرب	(سروش، ۱۳۸۶: ۱۷۲-۱۶۹، سروش، ۱۳۷۳: ۲-۵)
هژمونی	عام‌شدگی (بی‌قراری‌های گفتمان مسلط)	
	قابلیت دسترسی (به واسطه تغییرات اجتماعی و حذف و طرح‌های دهه اول انقلاب)	
	قابلیت اعتبار (تطابق با خاستگاه‌های فکری - اندیشه‌ای جریان‌های) روشنفکری)	
	قدرت پشتیبان (جریان‌های روشنفکری و محیط‌های دانشجویی)	

تطور منازعات نخبگان سیاسی در جمهوری اسلامی ایران ۱۳۷۶-۱۳۹۸

از استقرار دولت موقت تا عزل بنی صدر از ریاست جمهوری، منازعات نخبگان سیاسی در جمهوری اسلامی ماهیت شدیداً منازعه آمیز داشت. تجزیه طلبی، جنگ مسلحانه، ترور و... از نشانه‌های این نزاع شدید بود. مناسبات میان نخبگان در این دوره، حالت متفرق داشت یعنی همبستگی ساختاری و ارزشی بسیار پایینی میان نخبگان وجود داشت. در دوره بعد از عزل بنی صدر تا پایان دولت سازندگی با طرد گفتمان‌های رقیب، اجماع نظری بی سابقه در میان نخبگان اسلام سیاسی پدیدار شد. در برهه مذکور، مناسبات نخبگان سیاسی با هم نسبتاً متحد بود؛ در این دوره همبستگی ساختاری و ارزشی بالایی میان نخبگان برقرار بود اما از میانه دوره دوم دولت آقای هاشمی بتدریج نشانه‌هایی از اختلاف نظر در میان نخبگان بروز پیدا کرد، به گونه‌ای که با پایان این دوره، منازعات نخبگان سیاسی بتدریج متحول شد. تحولات بعد از این دوره به شرحی است که می‌آید.

الف- دوره منازعات جنبشی (۱۳۸۴-۱۳۷۶)

در این دوره منازعه نخبگان، ماهیت جنبشی پیدا کرد و نخبگان سیاسی با «دگر» تلقی کردن یکدیگر، از موضع گفتمان‌های متنازع با هم مواجه شدند. علاوه بر این، بخشی از نخبگان که به چپ‌های مدرن موسوم شدند با تعریف هویتی جنبشی برای خود، علاوه بر نخبگان رقیب در مواردی ارزش نهادهای موجود در سطح نظام را به پرسش گرفتند. این مواضع متأثر از آموزه‌های گفتمان هویتی روشنفکران دینی بود که توسط نخبگان سیاسی این گرایش پذیرفته شده بود و به تحول دگرسازی آنها منجر شده بود. این مواضع، همبستگی ساختاری و ارزشی نخبگان سیاسی متحد قبلی را دچار تحولی کرد به گونه‌ای که در فضای جدید، منازعه پیرامون پیشبرد اسلام سیاسی یا دموکراتیزه کردن نمود پیدا کرد. علاوه بر این پایگاه اجتماعی چپ‌ها از لایه‌های سنتی و پایین به طبقه متوسط شهری سوق یافت (بشیریه، ۱۴۰۰: ۱۴۶) و در ائتلاف‌سازی سیاسی به نیروهای خارج از اسلام سیاسی مانند نهضت آزادی متمایل شد (حسینی‌زاده، ۱۳۸۹: ۳۹۹). در این میان بازسازی گفتمانی و تشکیلاتی راست‌های سنتی در واکنش به تحولات گفتمانی و تشکیلاتی جریان رقیب هم به نوبه خود منازعات بلوک‌های نخبگانی را تشدید کرد. بنابراین از این به بعد مناسبات نخبگان سیاسی در ج.ا.ا به سمت الگوی متفرق سوق یافت و در دوره‌های بعدی

روند آن تشدید شد. منازعات نخبگان سیاسی در این دوره را می‌توان در جدول زیر خلاصه کرد:

جدول ۳- منازعات نخبگان سیاسی در دوره منازعات جنبشی (۱۳۸۴-۱۳۷۶)

طرف‌های نزاع				حوزه نزاع	نوع نزاع
منبع	اصلاح طلبان، اپوزیسیون داخلی و روشنفکران دینی	منبع	اصول‌گرایان، رهبری و نهادهای انتصابی نظام		
(باقی، ۱۳۸۳: ۵۰۱)	اولویت توسعه و اصلاحات سیاسی	(بیانات رهبری، ۱۳۷۹/۰۴/۱۹)	اولویت اصلاحات اقتصادی و رسیدگی به مشکلات مردم	کیفیت اصلاحات	گفتمانی
کدیور، ۱۳۷۶ کاشی، ۱۳۷۹ (سخنرانی سیدمحمد خاتمی، ۱۳۷۶/۱۱/۱۵)	- تردید در حجیت شرعی آن - تلاش برای ارائه قرائتی مدرن از آن - تاکید بر مشروعیت مردمی آن - محدود دانستن اختیارات ولی فقیه به ق.ا	سلطانی، ۱۳۸۳: ۱۵۵ جوادی آملی، ۱۳۷۹ مصباح یزدی، ۱۳۷۸(الف): ۱۱۷. مصباح یزدی، ۱۳۷۸(ب): ۳۱۸	- قرار دادن آن بعنوان دال مرکزی گفتمان خود - تاکید بر مشروعیت الهی آن - فراتر دانستن ولی فقیه نسبت به ق.ا تاکید بر وجوب اطاعت از ولی فقیه	ولایت فقیه	

ادامه جدول ۳-

نوع نزاع	حوزه نزاع	طرف‌های نزاع	نوع نزاع	حوزه نزاع	طرف‌های نزاع
گفتمانی	جامعه مدنی	تاکید بر جامعه مدنی در برابر جامعه اسلامی	(لاریجانی، ۱۳۷۷: ۱۲۱)	تلقی از آن بعنوان ابزاری برای پلورالی کردن جامعه و دین	(امیری، ۱۳۸۶: ۱۷۱-۱۷۰)
	نسبت جمهوریت و اسلامیت	اولویت دانستن اسلامیت		تلاش برای برجسته کردن جمهوریت در برابر اسلامیت	(جلایی‌پور ۱۳۸۱ الف): (۱۵)
	منازعه تساهل - خشونت	تاکید بر لزوم به کارگیری خشونت برای حفظ اسلام و دفاع از مقدسات	(مصباح یزدی، ۱۳۷۸ (ب): ۲۴۶)	تاکید بر تساهل با نگاهی پلورالی و نسبی‌گرایانه	(کدیور، ۱۳۷۹: ۲۴۵)
	آزادی	- طرد آزادی با نگاه اصلاح‌طلبی با برجسته‌سازی دال‌های ولنگاری و ضدیت با ارزش‌ها - تاکید بر آزادی درونی	(مصباح یزدی، ۱۳۸۱: ۸۴)	تاکید بر آزادی بیرونی (سیاسی - اجتماعی)	(گنجی، ۱۳۷۹: ۵۶-۳۲)

ادامه جدول ۳-

نوع نزاع	حوزه نزاع	طرف‌های نزاع	نوع نزاع	حوزه نزاع	طرف‌های نزاع
گفتمانی	- چپ‌های سنتی قائل به گفتگو و تبادل فرهنگی با غرب بودند.	(مصباح یزدی، ۱۳۸۱: ۳۴)	تمدن شیطانی است که باید طرد شود	نگرش نسبت به غرب	(خاتمی، ۱۳۷۲: ۱۸۶)
	- روشنفکران دینی، ملی مذهبی‌ها و چپ‌های مدرن، غرب را خود می‌پنداشتند.				
	نگاه نرم‌افزاری با تاکید بر مشروعیت و سیاسی و مردم‌سالاری دینی		نگاه سخت‌افزاری در عین توجه به وجوه نرم‌افزاری	نگرش نسبت به قدرت و امنیت ملی	(شفیعی، ۱۳۸۹: ۴۴۵-۴۵۰)
	برجسته‌سازی دال مشارکت سیاسی	(سلطانی، ۱۳۸۳: ۱۵۹)	استخدام دال امنیت ملی در مقابل مشارکت‌افزارهای افسار گسیخته رقیب	منازعه مشارکت - امنیت	(شادلو، ۱۳۸۶: ۵۸۸-۵۸۵)
تعارض عملی	بعنوان تضعیف دولت و تقابل با آن تفسیر شد.	(حسینی‌زاده، ۱۳۸۹: ۴۲۴)	مجلس پنجم در راستای مخالفت با توسعه سیاسی اقدام به این کار کرد. و شتاب آن، به عزل عبدالله نوری از وزارت کشور انجامید.	استیضاح وزیر کشور	(واحد پژوهش انتشارات روزنگار، ۱۳۸۰: ۸۱۶)

ادامه جدول ۳-

نوع نزاع	حوزه نزاع	طرف‌های نزاع	نوع نزاع	حوزه نزاع	نوع نزاع
	قتل‌های زنجیره‌ای	به جریان رقیب نسبت داده شد.	قهرمانپور، ۱۳۹۶: ۸۷	به جریان رقیب نسبت داده شد.	(علوی‌نیک، ۱۳۹۹: ۴۰۴- (۴۰۰
	جنگال‌های مطبوعاتی	- توقیف برخی روزنامه‌ها - استیضاح وزیر وقت ارشاد - اصلاح قانون مطبوعات در مجلس پنجم	(میرسلیم، ۱۳۸۴: ۵۵۹)	اظهارات و مواضع جنگالی در مطبوعات	(میرسلیم، ۱۳۸۴: ۵۵۹)
تعارض عملی	حادثه کوی دانشگاه	مقابله با آن		- هدایت آشوب‌ها توسط برخی از اعضای تحکیم وحدت و برخی از نخبگان دولتی اصلاح طلب - استیضاح وزیر وقت علوم	
	کنفرانس برلین	- محکوم کردن کنفرانس و ارائه گزارشی از آن در صداوسیما - احضار و زندانی شدن برخی از مشارکت‌کنندگان	(علوی‌نیک، ۱۳۹۹: ۵۰۷- (۴۹۵	- حمایت از شرکت‌کنندگان - انتقاد از صداوسیما به دلیل پخش گزارشی درباره آن	(علوی‌نیک، ۱۳۹۹: ۵۰۷- (۴۹۵

ادامه جدول ۳-

نوع نزاع	حوزه نزاع	طرف‌های نزاع	نوع نزاع	حوزه نزاع	طرف‌های نزاع
تعارض عملی	اصلاح قانون مطبوعات	از دستورکار خارج کردن طرح با حکم حکومتی رهبری		خارج شدن اعضای حزب مشارکت از صحن مجلس و تشکیک در حکم حکومتی بودن نامه رهبری	(رسایی، ۱۳۸۰: ۲۵۰-۲۵۲)
	لویح دو قلو	رد لویح توسط شورای نگهبان		- تحت فشار قرار دادن نظام و جریان رقیب برای پذیرش این لویح - نوشتن نامه جام زهر به رهبری	
	تحصن در مجلس ششم	محکوم کردن آن		اصلاح طلبان؛ اعضای احزاب مشارکت و مجاهدین انقلاب اسلامی عاملان اصلی آن بودند.	
	رابطه با آمریکا	مخالف		موافق	
	پرونده هسته‌ای	رد اتهامات علیه برنامه هسته‌ای و پافشاری بر تأمین حقوق مسلم ایران		تأکید بر توقف فعالیت‌های هسته‌ای و پذیرش پروتکل الحاقی	(علوی نیک، ۱۳۹۹: ۵۷۴-۵۶۷)

بنابراین در این دوره چند تغییر در وضعیت منازعات نخبگان سیاسی رخ داد: تحول غیریت‌سازی نخبگان سیاسی (علاوه بر تبدیل شدن چپ‌ها و راست‌ها به دگر همدیگر، بخشی از اصلاح طلبان به دگر سازی با نظام روی آوردند و نسبت خود با دگر غربی را نیز

متحول کردند)، تحول حوزه‌های منازعه (از چگونگی پیشبرد اسلام سیاسی و میزان اختیارات ولی فقیه بر سر اصل ولایت فقیه و منشأ مشروعیت آن)، تغییر در ائتلاف‌سازی چپ‌ها (با تغییر هویتی چپ‌های مدرن، به موازات دگرسازی آنها با نظام و جریان رقیب، آنها به اپوزیسیون داخلی (ملی مذهبی‌ها) نزدیک شدند)، ورود مفاهیم جدیدی چون جامعه مدنی، مشارکت سیاسی، آزادی و... به حوزه‌های منازعاتی نخبگان که همگی رنگ و بوی مدرن داشته و برخاسته از گفتمان هویتی نوینی بود که متأثر از روشنفکران دینی، مورد پذیرش چپ‌های مدرن قرار گرفته بود.

ب- دوره رادیکال‌شدگی بنیان‌های منازعه نخبگان سیاسی (۱۳۹۲-۱۳۸۴)
در این دوره بنیان‌های گفتمانی شکل گرفته در دوره قبل در روابط و منازعات نخبگان سیاسی تثبیت شد. با وجود این به دلایلی چون رویکرد یکجانبه و حذفی دولت وقت در اداره کشور، رخداد حوادث سال ۱۳۸۸ و تحریم‌های فلج‌کننده ضد ایرانی، روند دگرسازی اصلاح‌طلبان با نظام و جریان رقیب، سمت‌وسوی رادیکال‌تری یافت و بصورت تشدید منازعات گفتمانی و جنبش‌وار در دوره بعدی نمایان شد. در واقع در این دوره، همبستگی ساختاری و ارزشی نخبگان بیش از پیش تضعیف شد. مهمترین منازعات نخبگان سیاسی در این دوره عبارتند از:

جدول ۴- منازعات نخبگان سیاسی در دوره رادیکال‌شدگی بنیان‌های منازعه نخبگان سیاسی

(۱۳۹۲-۱۳۸۴)

طرف‌های نزاع				حوزه نزاع	نوع نزاع
منبع	اصلاح‌طلبان	منبع	دولت و اصول‌گرایان		
(عصر نو، ش ۷۵، ۱۳۸۷/۰۵/۲۱).	اولویت دانستن آزادی و نقد عدالت بدون آزادی		اولویت دانستن عدالت و رسیدگی به محرومان	منازعه آزادی - عدالت	گفتمانی

ادامه جدول ۴-

طرف‌های نزاع					
منبع	اصلاح‌طلبان	منبع	دولت و اصول‌گرایان	حوزه نزاع	نوع نزاع
(نقل از سعید، ۱۳۹۳: ۲۱۷)	مخالفت با تجدیدنظرطلبی و مخاطره‌سازی، پرهزینه و ماجراجویانه دانستن آن	(دهقانی فیروزآبادی، رادفر، ۱۳۸۹: ۲۱۶).	تجدیدنظرطلبانه (انقلابی و تهاجمی)	رویکرد به نظام بین الملل	گفتمانی
(فوزی، ۱۳۹۹: ۲۲۶)	معتقد به مسئولیت حداقلی دولت در فرهنگ، کاهش دخالت آن در فرهنگ و برخورد متساهلانه‌تر با مقوله‌های فرهنگی	(فوزی، ۱۳۹۹: ۲۲۶)	معتقد به دخالت فعال دولت در فرهنگ و برخورد با هنجاری‌های فرهنگی	نقش دولت در فرهنگ	
(کریمی قهی، ۱۳۹۱: ۶۴)	توانمندسازی زنان	(کریمی قهی، ۱۳۹۱: ۶۴)	تحکیم خانواده	رویکرد به مسائل زنان	
	اصول‌گرایان آن را انحراف و به منظور قرار دادن فرهنگ ایران پیش از اسلام در مقابل اسلام می‌دانستند.	(www.farsnews.ir)	مساوی دانستن حقیقت اسلام، با آنچه از سوی برخی از مقامات دولت مکتب ایران نامیده می‌شد.	مکتب ایرانی ^۱	

طرف‌های نزاع				حوزه نزاع	نوع نزاع
منبع	اصلاح طلبان	منبع	دولت و اصول‌گرایان		
	رهبری و اصول‌گرایان آن را بیداری اسلامی نامیدند.	www.javanonline.ir	احمدی‌نژاد رئیس جمهور وقت آن را بیداری انسانی نامید.	نام‌گذاری تحولات عربی ^۱	گفتمانی
(نقل از سعیدی، ۱۳۹۳: ۳۵۴-۳۵۵)	آنها را فاقد چارچوب علمی، نیم‌بند، غیرکارشناسی، ناپایدار، پوپولیستی صدقه‌محور دانستند.	مرکز پژوهش و اسناد ریاست جمهوری، ۱۳۸۷	عدالت‌گرایانه و مبتنی بر بازتوزیع	سیاست‌های اقتصادی	تعارض عملی
(عصر نو، ش ۱۳، ۱۳۸۴/۰۸/۲۸)	- پر هزینه و خسارت‌بار دانستن سیاست‌های هسته‌ای دولت - برخی از آنها نیز خواستار تعطیلی فعالیت‌های هسته‌ای بودند.	سلامتی، ۱۳۹۳: ۲۰۱-۱۹۱	توسعه‌گرا و مبتنی بر ایستادگی در برابر کشورهای غربی	کیفیت سیاست هسته‌ای	

ادامه جدول ۴-

طرف‌های نزاع				حوزه نزاع	نوع نزاع
منبع	اصلاح‌طلبان	منبع	دولت و اصول‌گرایان		
(به نقل از سعیدی، ۱۳۹۳: ۳۴۹)	- زمینه‌ساز تحمیل هزینه‌های بی‌دلیل - ناشی از نگرش سطحی احمدی نژاد	-	دروغ بزرگ	مسئله هولوکاست	تعارض عملی
(نقل از سعیدی، ۱۳۹۳: ۳۶۶-۳۶۱)	متهم کردن دولت به اقتداگرایی، محدود کردن آزادی و داشتن نگاه سطحی و تک‌ساحتی به فرهنگ	-	محدودیت‌زا (برخورد با برخی عملیات‌های فرهنگی جریان رقیب) و همراه با برخی حواشی	سیاست‌های فرهنگی دولت	
-	مخالف	-	موافق	فعالیت‌های اقتصادی سپاه پاسداران	
-	- عامل آن بودند - آن را ناشی از سیاست‌های رادیکال دولت می‌دانستند. - حذف به این بهانه را نمی‌پذیرفتند.	-	- نسبت دادن آن به رقیب - متهم کردن رقیب به همکاری با بیگانگان - محکوم کردن آن - تلاش برای طرد کامل رقیب به این بهانه	حوادث سال ۱۳۸۸	

طرف‌های نزاع				حوزه نزاع	نوع نزاع
منبع	اصلاح‌طلبان	منبع	دولت و اصول‌گرایان		
(نقل از سرزعیم، ۱۳۹۸: ۲۶۶-۲۶۵)	اصول‌گرایان آنها را انحرافی می‌دانستند.	(نقل از سرزعیم، ۱۳۹۸: ۲۶۶-۲۶۵)	احمدی‌نژاد آنها را نه انحرافی که صالح می‌دانست.	اطرافیان رئیس‌جمهور ^۱	تعارض عملی
(/aftabnews.ir)	محکومیت آن توسط اصول‌گرایان		طرح اتهاماتی علیه لاریجانی‌ها توسط احمدی‌نژاد	طرح اتهاماتی علیه وابستگان رئیس‌مجلس توسط رئیس‌جمهور وقت ^۱	

۱. این موارد مربوط به دولت دوم احمدی‌نژاد بود و در آنها طرف‌های منازعه از یک‌سو احمدی‌نژاد و نزدیکانش بودند و از سوی دیگر اصول‌گرایان بودند.

ماهیت برون‌گفتمانی منازعات و تشدید بسترهای منازعات، مهمترین ویژگی‌های منازعات نخبگان سیاسی در این دوره است.

پ- دوره بازتولید منازعات جنبشی (۱۳۹۸-۱۳۹۲)

در این دوره منازعات نخبگان ماهیت رادیکال پیدا کرد؛ به گونه‌ای که با عمیق و فراگیرتر شدن، به تخصمی‌ترین حالت در برهه بعد از تابستان ۱۳۶۰ رسید. در واقع در این دوره همبستگی ساختاری و ارزشی نخبگان، بشدت و به طرز بی‌سابقه‌ای تضعیف شد به گونه‌ای که علاوه بر نبود اجماع ارزشی میان بلوک‌های نخبگانی و تمایز جدی گفتمانی آنها در قالب انقلابی‌گری - درون‌گرایی و تعامل‌گرایی - برون‌گرایی، هر کدام از بلوک‌های

نخبگانی تلاش می‌کرد تا با یارگیری اجتماعی، وزن خود را در مقابل جریان رقیب تقویت کند. از این رو در این دوره، جامعه و سیاست در ایران به طرز آشکاری شاهد دوقطبی شدن بود. مهمترین منازعات نخبگان سیاسی در این دوره به شرح زیر است:

جدول ۵- منازعات نخبگان سیاسی در دوره بازتولید منازعات جنبشی (۱۳۹۸-۱۳۹۲)

طرف‌های نزاع		منبع	رهبری، اصول‌گرایان و نهادهای حاکمیتی	حوزه نزاع	نوع نزاع
دولت و اصلاح‌طلبان					
۱۳۸۳: (واضعی، جنتی، کرمانیان، ۴۷۹)	تاکید بر نقش سیاست خارجی به عنوان متغیر مستقل حل مشکلات - برون‌گرا	(بیانات رهبری، ۱۳۹۲/۰۶/۰۶)	- درون‌گرا (اولویت نگاه به درون) - تاکید بر نقش سیاست خارجی به عنوان تسهیل کننده و حل مشکلات	برون‌گرایی - درون‌گرایی	گفتمانی
۱۳۹۱-۹۴: (حجازیان، ۴۸۱-۴۸۲)	ترمیدوری	(بیانات رهبری، ۱۳۹۲/۱۱/۱۴)	تکاملی	ماهیت و آینده انقلاب اسلامی	
۱۳۹۵/۰۵/۳۰: (سرخان هاشمی رفسنجانی، ۵۳۰)	نرم‌افزاری، گفتمان گرا و تعامل گرا	۱۳۹۵/۰۱/۱۱: بیانات رهبری	سخت‌افزاری - نرم‌افزاری (با تاکید بیشتر بر وجه نرم‌افزاری)	نگرش به قدرت و امنیت ملی	

طرف‌های نزاع		منبع	رهبری، اصول‌گرایان و نهادهای حاکمیتی	حوزه نزاع	نوع نزاع
دولت و اصلاح‌طلبان					
https://twitter.com/mo_sfatatajzade	نفی حمایت از مقاومت و اولویت قائل شدن برای حل مشکلات داخلی (بطور عمده از سوی رادیکال‌ها گفته می‌شد).	(بیانات رهبری) ۱۳۹۸/۰۲/۱۱	نفی این دوگانه و تاکید بر تداوم حمایت از مقاومت	دوگانه مقاومت - معیشت	گفتمانی
https://www.mashregnews.ir	مایل به مذاکره با آمریکا در شرایط فشار حداکثری	(بیانات رهبری) ۱۳۹۸/۰۲/۱۱	نفی مذاکره با آمریکا و تاکید بر مقاومت فعال	دوگانه مقاومت - مذاکره	
	مطلوب دانستن آن و طرفداری از تعمیم مدل آن به سایر حوزه‌ها	www.khabaronline.ir	منتقد و دلواپس کیفیت انعقاد برجام، اجرای آن و پیامدهایش	برجام	تعارض عملی
(قربانی، ۱۳۹۵: ۸۴)	توهم دانستن آن	(بیانات رهبری) ۱۳۹۴/۰۹/۰۴	احساس خطر و نگرانی بابت آن	مواجهه با نفوذ	

ادامه جدول ۵-

طرف‌های نزاع		منبع	رهبری، اصول‌گرایان و نهادهای حاکمیتی	حوزه نزاع	نوع نزاع
دولت و اصلاح‌طلبان					
(دهم‌نامه، شماره ۴۳، ۸۵-۱۰۴)	وارد کردن اتهامات مختلف به سپاه		موافق	فعالیت‌های سپاه پاسداران ۱	تعارض عملی
www.eghesadonline.c (/om)	موافق برگزاری و توسعه کنسرت‌ها	www.eghesadonline.c (/om)	- انتقاد از دولت بابت میدان دادن به ولنگاران فرهنگی - مخالف با برگزاری کنسرت در برخی شهرها	برگزاری کنسرت‌های موسیقی ^۱	
	- نسبت دادن آن به دولت قبل - مطرح کردن قضیه املاک نجومی	www.tasni.ir (نقل)	متهم کردن دولت و اصلاح‌طلبان و انتقاد کردن از آنها	حقوق‌های نجومی	
www.khab (/aronline.ir)	موافق و مروج آن	www.khab (/aronline.ir)	مخالفت به دلیل غیرشرعی بودن و فراهم نبودن شرایط	ورود زنان به ورزشگاه‌ها ^۱	

طرف‌های نزاع		منبع	رهبری، اصول‌گرایان و نهادهای حاکمیتی	حوزه نزاع	نوع نزاع
دولت و اصلاح‌طلبان					
	مخالف فیلترینگ	(ناظمی، ۱۴۰۰)	- موافق فیلتر برخی شبکه‌ها مانند اینستاگرام - اصرار بر استقرار سرور شبکه‌های اجتماعی در ایران - طرفداری از راه‌اندازی شبکه ملی اطلاعات - حمایت از پیام‌رسان‌های داخلی	رویکرد به فضای مجازی	
	موافق پذیرش شرایط FATF - ربط دادن بسیاری از امور به پذیرش آن	www.tasnimnews.com (.com)	- هزینه‌زا دانستن پذیرش شرایط FATF - مبهم دانستن آینده پیوستن به آن	FATF پذیرش	
	موافق اجرای آن	rahimpou.ir (.ir)	پروژه‌ی نفوذ دانستن آن	اجرای سند معروف به ۲۰۳۰	
۱- رهبری ورود صریح و مشخصی به این منازعات نداشتند.					

ماهیت شدیداً گفتمانی منازعه، تبدیل شدن انقلاب اسلامی و آینده آن به کانون منازعه (کانون عمده منازعه پیرامون این بود که با توجه به مشکلات کشور، ج.ا باید در نظام جهانی ادغام شود و تبعات آن را بپذیرد یا اینکه با اتکا به ظرفیت‌های داخلی و در عین

حفظ هویت انقلابی خود می‌تواند مشکلات را حل کند. رهبری نظام، نهادهای حاکمیتی و اصول‌گرایان با طرفداری از راهبرد دوم، انقلاب اسلامی را تکاملی تعریف می‌کردند اما در مقابل، عمده اصلاح‌طلبان و اعتدالی‌ها با انتخاب مسیر اول، انقلاب اسلامی را ترمیدوری تعریف می‌کردند و ادغام در نظام جهانی را مدنظر داشتند (دگرگونی صریح و بی‌پرده رابطه با دگرگونی و قرار دادن آن در مقام راه‌حل مشکلات کشور، دگرسازی با نهادهای انقلابی و نظام، مهمترین ویژگی‌های منازعات نخبگان سیاسی در این دوره است).

نسبت گفتمان‌های هویتی و منازعات نخبگان سیاسی جمهوری اسلامی ایران

۱۳۷۶-۱۳۹۸

برای اثبات نسبت میان گفتمان‌های هویتی و منازعات نخبگان سیاسی در جمهوری اسلامی ایران (۱۳۷۶-۱۳۹۸) از روش مقایسه در شباهت‌های ساختاری استفاده می‌کنیم. این روش دو رکن دارد:

۱. اثبات نسبت منطقی میان تغییر گفتمان هویتی و منازعات نخبگان سیاسی؛
۲. ساختن نوع آرمانی از گفتمان‌های هویتی و منازعات نخبگان سیاسی و جستجوی روابط ساختاری میان این دو نوع که در واقع رکن اول نیز با کاربست رکن دوم حاصل می‌شود. دو مفهوم محوری این پژوهش که می‌بایست بصورت نوع آرمانی فرض شوند عبارتند از: گفتمان‌های هویتی و منازعات نخبگان سیاسی که تناظر آنها را می‌توان در جدول زیر نشان داد:

جدول ۶- مقایسه شباهت‌های ساختاری گفتمان‌های هویتی و منازعات نخبگان سیاسی

منازعات نخبگان سیاسی	گفتمان‌های هویتی
تبدیل شدن انقلاب اسلامی و آینده آن به مهمترین کانون منازعه	تفاوت در دال مرکزی (احیاگری اسلامی/تطبیق‌گرایی)
قطبی و حذفی بودن	خود (اسلامی - ایرانی) / دیگری (غرب و غرب‌گرایان / گفتمان رقیب و نیروهای آن)
	تفاوت در تعریف خود و دیگری

گفتمان‌های هویتی	منازعات نخبگان سیاسی
غیریت‌سازی متفاوت (غیریت‌سازی بیرونی/غیریت‌سازی درونی)	متعدد، متکثر و متراکم بودن
تفاوت در دلایل و چگونگی هژمونیک شدن (انطباق با هویت اسلامی - ایرانی / نمایندگی طبقه متوسط شهری)	گره خوردن منازعات نخبگان به شکاف‌های اجتماعی و دوقطبی کردن جامعه
اشتراک حداقلی و تمایز حداکثری	تضعیف زمینه‌های اشتراک نظر نخبگان و از بین رفتن امکان مصالحه بین آنها

با دقت در ساختار نوع آرمانی گفتمان‌های هویتی و منازعات نخبگان سیاسی در ج.ا.ا می‌توان به نوعی رابطه میان این دو پی برد؛ منازعات نخبگان سیاسی برخاسته از کیفیت رابطه و ساختار گفتمان‌های هویتی می‌باشد زیرا ویژگی‌ها و ساختار منازعات نخبگان سیاسی به نوعی متناظر با ویژگی‌ها و ساختار گفتمان‌های هویتی است. بر این اساس، ریشه منازعات نخبگان سیاسی را باید در کیفیت رابطه و نسبت گفتمان‌های هویتی آنها یافت. در توضیح این امر به چند نکته اشاره می‌کنیم:

۱. گفتمان‌های هویتی بازگشت به خویشتن و تطبیق‌گرای روشنفکران دینی، دال‌های مرکزی متفاوتی دارند. همین امر سبب شده تا آنها در نوع نگاه نسبت به انقلاب اسلامی و آینده آن نگاه متفاوتی داشته باشند؛ به این ترتیب که نیروهای متعلق به گفتمان بازگشت به خویشتن، از آنجا که انقلاب اسلامی را داعیه‌دار احیای اسلام در دنیای مدرن می‌دانند آن را انقلابی تکاملی، رسالت‌محور و تمدن‌ساز می‌دانند. بنابراین معتقد به تداوم این انقلاب بصورت تکاملی و رسیدن به مرحله تمدن‌سازی هستند. مبتنی بر همین نوع نگاه نسبت به انقلاب اسلامی، این نخبگان در رویکرد به نظام بین‌الملل، رویکردی بسته داشته و هضم و ادغام در این نظام را نمی‌پذیرند. این در حالی است که در گفتمان هویتی تطبیق‌گرا، این افق تمدنی برای انقلاب اسلامی اگر نفی نشود اما به میزان بسیار بالایی کم‌رنگ می‌شود؛ زیرا خواهان تطبیق با دنیای مدرن می‌باشد. بر این اساس آینده انقلاب اسلامی از دیدگاه نخبگان معتقد به این گفتمان می‌تواند ترمیدوری هم باشد. بر همین اساس آنها حساسیت چندانی نسبت به هضم و ادغام در نظام بین‌الملل و پذیرش قاعده‌مندی‌های حاکم بر این نظام ندارند.

۲. این گفتمان‌های هویتی، «خود و دیگری» را به گونه‌ای متفاوت تعریف کرده‌اند. بر این اساس پذیرش گفتمان هویتی تطبیق‌گرا از سوی نخبگان سیاسی چپ و تولد چپ مدرن سبب شد که نه تنها آنها از گرداگرد گفتمان بازگشت به خویشتن و اسلام سیاسی پراکنده شوند بلکه با توجه به تغییری که در تعریف دگر هویتی آنها ایجاد شد، آنها به غرب‌گرایان وطنی مانند نیروهای نهضت آزادی نزدیک شدند و در جبهه واحدی به منازعه علیه گفتمان حاکم (نظام) و نیروهای معتقد به بازگشت به خویشتن پرداختند. متأثر از این شرایط، پتانسیل‌های منازعه میان نخبگان تقویت شده؛ به گونه‌ای که در طول زمان و با رخداد حوادثی چون حوادث سال ۱۳۸۸ این روند دگرسازی نخبگان تطبیق‌گرا با نظام و نیروهای معتقد به بازگشت به خویشتن تقویت شده و به قطبی و حذفی شدن منازعات نخبگان سیاسی منجر شده است.

۳. گفتمان‌های هویتی به شیوه متفاوتی غیریت‌سازی کرده‌اند. برخلاف گفتمان هویتی بازگشت به خویشتن که غیریت‌سازی آن بیشتر وجه بیرونی داشت و معطوف به غرب بود (البته غرب‌گرایان وطنی را هم در برمی‌گرفت)، غیریت‌سازی گفتمان هویتی تطبیق‌گرا وجه درونی دارد و میان بخشی از نخبگان، بازگشت به خویشتن با بخشی دیگر از آنها غیریت‌سازی می‌کند. به همین دلیل است که بعد از ظهور گفتمان هویتی مذکور علاوه بر تحول موضوعی منازعات نخبگان سیاسی، منازعات آنها از حوزه‌های عملی به حوزه‌های گفتمانی تغییر کرده و در عین حال با تشدید منازعات عملی، حوزه‌های منازعه نیز متکثر و متراکم شده‌اند.

۴. این گفتمان‌های هویتی به دلایلی متفاوت از هم، هژمونیک شده‌اند. گفتمان هویتی بازگشت به خویشتن بطور عمده به دلیل ایجاد رابطه دربرگیرندگی متقابل میان عناصر هویت ایرانی و برقراری نسبت آنتاگونیستی با دگر غربی در شرایط قبل از انقلاب و در برهه بعد از انقلاب به سبب حمایت‌های امام خمینی (ره) و تسلط نخبگان این گفتمان به عمده ابزارهای سخت و نرم قدرت، هژمونیک شد اما گفتمان تطبیق‌گرا در شرایطی که تقاضاهای نوینی متوجه گفتمان رقیب بود، توانست با صورت‌بندی جدیدی از دال‌های هویتی از میان بخش‌هایی از جامعه که مطالبات جدیدی داشتند یارگیری کند. به همین

دلیل این گفتمان به گفتمان بخشی از جامعه (طبقه متوسط شهری) تبدیل شد و همه گیری لازم را پیدا نکرد.

با توجه به آنچه گفته شد وقتی منازعه میان نخبگان سیاسی، ماهیت گفتمانی و هویتی پیدا کرد، طرف‌های منازعه همواره از موضع نماینده بخشی از جامعه که تصور می‌کرد (می‌کند) حائز اکثریت است، با هم مواجه می‌شدند. به همین دلیل هیچ کدام از آنها حاضر به پذیرش هژمونی گفتمان رقیب نمی‌شوند. بطور دقیق‌تر باید گفت که منازعه نخبگان با همدیگر با حمایت و البته دخیل سازی نیروهای اجتماعی طرفدار آنها همراه بوده است. به همین دلیل منازعات نخبگان سیاسی به تضادها و شکاف‌های اجتماعی پیوند خورده است. بنابراین قطبیت موجود در میان نخبگان، کم و بیش به جامعه و نیروهای اجتماعی نیز منتقل شده است.

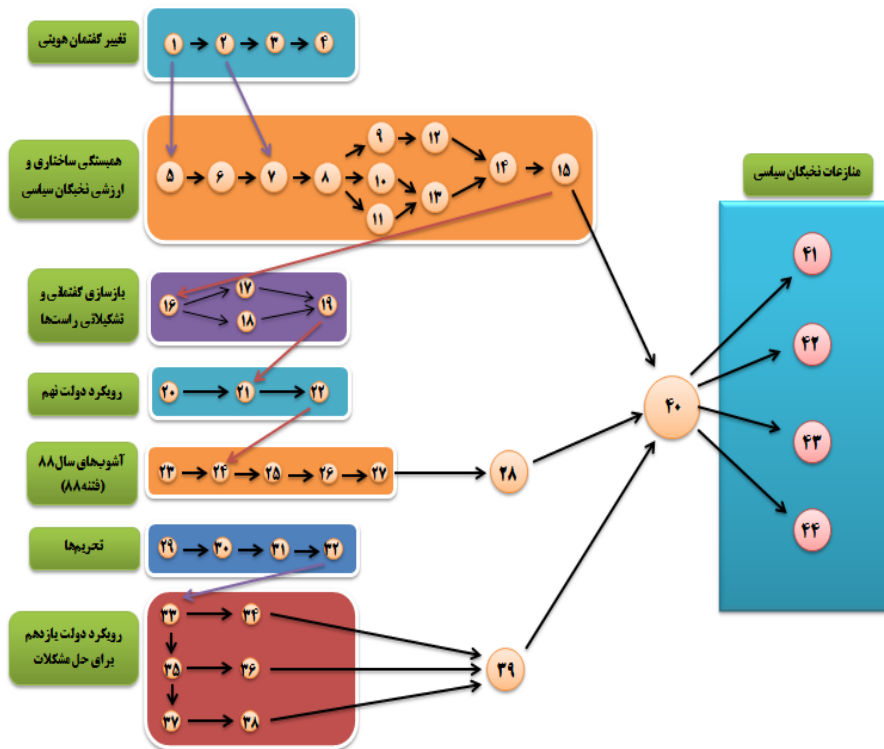
۵. به دلیل تفاوت‌های ذکر شده در بالا این دو گفتمان با هم اشتراک بسیار حداقلی و تمایز حداکثری دارند. تنها نقطه اشتراک این دو در تعریف خود است که هر دو در اینکه خود هویت اسلامی ایرانی دارد، اشتراک نظر دارند اما گفتمان هویتی تطبیق‌گرا علاوه بر این یک بعد یا لایه هویتی دیگر برای خود قائل است که همانا «غرب» می‌باشد. بنابراین رابطه میان نخبگان سیاسی معتقد به این گفتمان‌ها نیز به گونه‌ای است که در آن، زمینه‌های حداقلی و بسیار جزئی برای اجماع نظر میان آنها وجود دارد.

با توجه به آنچه گفته شد نسبت تغییر گفتمان هویتی و منازعات نخبگان سیاسی را باید بصورت این گزاره خلاصه کرد: «با تغییر در گفتمان هویتی بازگشت به خویشتن و ظهور گفتمان هویتی تطبیق‌گرا، دامنه و شدت منازعات نخبگان سیاسی در جمهوری اسلامی تقویت شده است.»

چگونگی ارتباط گفتمان‌های هویتی و منازعات نخبگان سیاسی ج.ا.ا.

برای مشخص شدن نسبت علی میان تغییر گفتمان هویتی و منازعات نخبگان سیاسی، بایستی توالی یا مکانیسم علی میان این دو مشخص شود. مکانیسم و توالی علی را می‌توان بصورت زیر ترسیم کرد:

شکل شماره ۲- توالی علی چگونگی ارتباط تحول گفتمان‌های هویتی و منازعات نخبگان سیاسی ج.ا.ا.

اعداد نمودار معرف این مقولات و مفاهیم است: ۱. گفتمان هویتی بازگشت به خویشتن، ۲. تغییر گفتمان هویتی و ظهور گفتمان هویتی تطبیق گرا، ۳. تغییر دال مرکزی و تغییر در تعریف خود و دیگری، ۴. تغییر در کیفیت غیریت‌سازی گفتمانی، ۵. همبستگی بالای ساختاری و ارزشی نخبگان سیاسی، ۶. نخبگان سیاسی متحد، ۷. پذیرش گفتمان هویتی جدید از سوی چپ‌ها، ۸. پیدایش جریان سیاسی موسوم به چپ مدرن، ۹. تغییر دال مرکزی گفتمان چپ‌های سنتی از انقلابی‌گری و مبارزه با استکبار به دموکراسی‌خواهی، ۱۰. تغییر تعریف خود و دیگری از سوی چپ‌های مدرن، ۱۱. تغییر کیفیت غیریت‌سازی از سوی چپ‌های مدرن، ۱۲. طرح ادبیات نوین از سوی چپ‌های مدرن با محوریت مفاهیمی چون جامعه مدنی، توسعه سیاسی، مشارکت سیاسی و...، ۱۳. ائتلاف چپ‌های

مدرن با نیروهای خارج از گفتمان اسلام سیاسی مانند نهضت آزادی و تغییر پایگاه اجتماعی آنها با حمایت طبقه متوسط شهری از آنها، ۱۴. کاهش همبستگی ساختاری و ارزشی چپ‌های مدرن با جریان راست بازسازی شده، ۱۵. جنبشی شدن چپ‌های مدرن، ۱۶. واکنش نظام و راست‌ها به مواضع جدید و متفاوت چپ‌ها، ۱۷. بازسازی گفتمانی نخبگان سیاسی راست‌های سنتی، ۱۸. تولد اصول‌گرایی در مقابل اصلاح‌طلبی، ۱۹. مشروعیت‌بخشی به مقابله سخت‌افزاری با اصلاح‌طلبان، ۲۰. تلاش برای تداوم هویت جنبشی از سوی اصلاح‌طلبان از طریق انتقاد همه‌جانبه از دولت نهم، ۲۱. تلاش برای حذف کامل اصلاح‌طلبان از سوی دولت نهم، ۲۲. احساس خطر و نارضایتی جدی اصلاح‌طلبان، ۲۳. طرح تقلب در دهمین دوره انتخابات ریاست جمهوری، ۲۴. آشوب‌های سال ۱۳۸۸، ۲۵. اردوکشی خیابانی، ۲۶. دستگیری و زندانی شدن برخی از نخبگان اصلاح‌طلب، ۲۷. تلاش برای حذف کامل اصلاح‌طلبان، ۲۸. تشدید روند غیریت‌سازی اصلاح‌طلبان با نظام، ۲۹. اعمال تحریم‌های ضدایرانی، ۳۰. تشدید مسائل و معضلات اقتصادی، ۳۱. طرح ضرورت تلاش برای رفع تحریم‌ها، ۳۲. ارائه دو دیدگاه متفاوت برای رفع تحریم‌ها، ۳۳. اتخاذ رویکرد نگاه به بیرون و مذاکره برای رفع تحریم‌ها از سوی دولت یازدهم، ۳۴. تأکید نظام بر استحکام ساخت درونی و اقتصاد مقاومتی برای حل مشکلات، ۳۵. انعقاد برجام، ۳۶. واکنش گروه موسوم به دلواپسان به برجام و نگرانی آنها بابت پیامدهای آن، ۳۷. تلاش برای تعمیم مدل برجام به سایر حوزه‌ها از سوی دولت و اصلاح‌طلبان، ۳۸. واکنش نظام به طرح ایده برجام‌های ۲ و ۳، ۳۹. تشدید منازعه‌های جنبشی، ۴۰. منازعه دولت و اصلاح‌طلبان با نظام و جریان رقیب، ۴۱. تغییر نگاه نسبت به انقلاب اسلامی و آینده آن، ۴۲. کیفیت حل مشکلات اقتصادی و نیل به توسعه، ۴۳. رویکرد به نظام بین‌الملل و ۴۴. رویکرد به مسائل فرهنگی. برآیند این وضعیت، تشدید گسیختگی در روابط بلوک‌های نخبگانی در ج.ا.ا. بوده است.

نتیجه‌گیری

بررسی سیر تطور منازعات نخبگان سیاسی ج.ا.ا نشان می‌دهد که مهمترین کانون‌های منازعه میان آنها عبارت از موارد ذیل بودند:

۱. نوع نگاه نسبت به انقلاب اسلامی و فلسفه تاریخ حاکم بر آن: تفاوت نگاه نخبگان در این زمینه سبب شده که آنها به دو دسته تکاملی و ترمیدوری تقسیم شوند؛ دسته اول معتقد به فلسفه تاریخ تمدنی برای انقلاب اسلامی هستند. دسته دیگر، اعتقادی به رسالت و فلسفه تاریخ تمدنی برای انقلاب اسلامی ندارند.

۲. کیفیت حل مشکلات کشور و نیل به توسعه: این موضوع نیز منجر به ایجاد دو دوگانه شده است که عبارتند از: آزادی/عدالت و درون‌گرایی/برون‌گرایی.

۳. رویکرد به نظام بین‌الملل: بر این اساس نخبگان به دو قطب تقسیم می‌شوند: بین‌الملل‌گرا-تعامل‌گرا/منطقه‌گرا-درون‌گرا یا بسط‌محور/حفظ‌محور.

۴. رویکرد به مسائل فرهنگی: در یک سر قطب، نخبگان معتقد به نقش حداقلی دولت در فرهنگ و اتخاذ سیاست‌های باز فرهنگی و متمایل به غرب قرار دارند و در سر دیگر قطب، نخبگان معتقد به نقش حداکثری دولت در فرهنگ، مراقبت از فضای فرهنگ و ضدیت با ارزش‌های فرهنگی غرب قرار دارند.

متأثر از این کانون‌ها، هم‌اکنون نخبگان سیاسی جمهوری اسلامی در دو قطب سازماندهی شده‌اند؛ قطب تکامل‌گرا-عدالت‌گرا-درون‌گرا-حفظ‌محور در حوزه روابط خارجی و حداکثرگرا و مراقبتی در حوزه فرهنگی در مقابل، قطب ترمیدوری-آزادی‌خواه-برون‌گرا-بسط‌محور در حوزه روابط خارجی و حداقل‌گرا در حوزه فرهنگی. این قطب‌بندی با بروز حوادث داخلی و خارجی بخصوص از سال ۱۳۸۸ با پیچیدگی بیشتری تداوم یافته است.

در نهایت با توجه به هویتی و گفتمانی شدن منازعات نخبگان و جریان‌های سیاسی در جمهوری اسلامی از یک سو و گره خوردن آنها به شکاف‌های اجتماعی و مسائل روابط خارجی کشور، بنظر می‌رسد که در کوتاه‌مدت افق روشنی برای حل و فصل این منازعات متصور نیست. برای حل و فصل این منازعات در قدم نخست باید گفتمان‌های هویتی موجود به گونه‌ای بازسازی شوند که ضمن حفظ هسته سخت هویت ایرانی، نسبت به تحولات و نیازهای نوظهور جامعه ایرانی و وارد کردن آنها در مفصل‌بندی گفتمان هویت ایرانی توجه

شود. علاوه بر این؛ توانمندسازی جریان‌های سیاسی، نگرستن به فعالیت سیاسی بعنوان یک فعالیت حرفه‌ای و نه موسمی و انتخاباتی، توسعه تعامل نخبگان و جریان‌های سیاسی با همدیگر به منظور از بین رفتن تصورات قالبی آنها از همدیگر، تلاش برای کیفی‌سازی منازعات نخبگانی با تمرکز بر مسائل اولویت‌دار کشور، تقویت بومی‌اندیشی و بومی‌گرایی برای حل مسائل کشور، محدودسازی طیف‌های رادیکال جریان‌های سیاسی و میدان دادن بیشتر به طیف‌های معتدل و همگرا و تلاش برای تقویت آموزش‌های سیاسی نخبگان و فعالان جریان‌های سیاسی می‌تواند مدنظر جریان‌های سیاسی و نهادهای حاکمیتی قرار گیرد.

تعارض منافع

تعارض منافع ندارم.

ORCID

Noorollah Gheisari <https://orcid.org/0000-0003-4692-5802>

Mostafa Ghorbani <https://orcid.org/0000-0002-0503-2496>

منابع

- «اگر FATF تصویب نشود، مشکلات به قوت خودشان باقی خواهند ماند»؛ تاریخ آخرین مراجعه <https://www.entekhab.ir>، در: ۱۴۰۰/۰۸/۲۰.
- «حامیان علم‌الهدی به خیابان آمدند»؛ تاریخ آخرین مراجعه <https://www.eghtesadonline.com>، در: ۱۴۰۰/۰۸/۲۲.
- «مروری بر روزهای پرحادثه مجلس نهم؛ از یکشنبه سیاه تا سؤال از احمدی‌نژاد»؛ تاریخ آخرین مراجعه <https://aftabnews.ir>، در: ۱۴۰۰/۰۶/۲۹.
- «واکنش توییتری‌ها به عطش تاجزاده برای مذاکره با آمریکا + تصاویر»؛ تاریخ آخرین مراجعه <https://www.mashreghnews.ir>، در: ۱۴۰۰/۰۸/۲۰.

- «وقتی زنان نمی‌خواهند وارد استادیوم والیبال شوند»، تاریخ آخرین مراجعه ۱۴۰۰/۰۶/۲۹، در: <https://www.khabaronline.ir>
- امیری، جهاندار، (۱۳۸۶)، *اصلاح‌طلبان تجدیدنظرطلب و پدروخوانده‌ها*، تهران: مرکز اسناد انقلاب اسلامی.
- باقی، عمادالدین، (۱۳۸۳)، *جنبش اصلاحات دموکراتیک در ایران*، تهران: سرایی.
- بروجردی، مهرزاد، (۱۳۷۷)، *روشنفکران ایرانی و غرب*، ترجمه جمشید شیرازی، تهران: فرزانه روز.
- بشیریه، حسین، (۱۴۰۰)، *دیباچه‌ای بر جامعه‌شناسی سیاسی ایران دوره جمهوری اسلامی*، چاپ نهم، تهران: نگاه معاصر.
- بودون، ریمون، (۱۳۹۶)، *روش‌های جامعه‌شناسی*، ترجمه عبدالحسین نیک‌گهر، چاپ سوم، تهران: علمی و فرهنگی.
- جلالی‌پور، حمیدرضا، (۱۳۸۱) (ب)، «دفاع از اهداف و راهبرد اصلاح‌طلبی»، *مجله آفتاب*، شماره ۲۱، (آذر)، صص ۳۰-۱۰.
- جنکینز، ریچارد، (۱۳۸۱)، *هویت اجتماعی*، ترجمه تورج یاراحمدی، تهران: شیرازه.
- حجاریان، سعید، (۱۳۹۴)، «اولویت نرمالیزاسیون بر دموکراتیزاسیون»، *ماهنامه سیاسی - فرهنگی اندیشه پویا*، شماره ۲۸، (شهریور)، صص ۴۳-۳۹.
- حسینی‌زاده، سیدمحمدعلی، (۱۳۸۹)، *اسلام سیاسی در ایران*، چاپ دوم، قم: دانشگاه مفید.
- خاتمی، سیدمحمد، (۱۳۷۲)، *بیم موج؟ تهران: مؤسسه سیمای جوان*.
- داوری اردکانی، رضا، (۱۳۵۷)، *وضع کنونی تفکر در ایران*، تهران: سروش.
- داوری اردکانی، رضا، (۱۳۵۹)، *فلسفه چیست؟ تهران: فرهنگستان فلسفه ایران*.
- داوری اردکانی، رضا، (۱۳۹۳)، *درباره غرب*، چاپ سوم: تهران: هرمس.
- دلاوری، ابوالفضل، (۱۳۸۳)، «تحول منازعه سیاسی داخلی؛ از عصر دولت - ملت تا عصر جهانی شدن»، *پژوهش حقوق و سیاست*، شماره ۱۲.
- رسایی، حمید، (۱۳۸۰)، *پایان داستان غم‌انگیز (جلد دوم)*؛ تهران: کیهان.
- زاهدی، حسین، (۱۳۹۳)، «موافقان و مخالفان فیلترینگ»، *پیوست*، شماره ۲۲.

- سرزعی، علی، (۱۳۹۸)، *پوپولیسیم ایرانی؛ چاپ چهارم*، تهران: کرگدن.
- سروش، عبدالکریم، (۱۳۶۶)، *تفرج صنع (گفتارهایی در مقولات اخلاق و صنعت و علم انسانی)*، تهران: سروش.
- سروش، عبدالکریم، (۱۳۷۳) (الف)، «معرفت؛ مؤلفه ممتاز مدرنیسم»، *کیان*، شماره ۲۰، صص ۵-۲.
- سروش، عبدالکریم، (۱۳۷۳)، *قبض و بسط تئوریک شریعت*، چاپ سوم، تهران: صراط.
- سروش، عبدالکریم، (۱۳۷۵)، *فربه‌تر از ایدئولوژی*، چاپ چهارم، تهران: صراط.
- سروش، عبدالکریم، (۱۳۸۵)، «*خواب آشفته بازگشت به گذشته (گفتگو)*»، *بازتاب اندیشه*، شماره ۸۰، صص ۹۳۷-۹۲۹.
- سروش، عبدالکریم، (۱۳۸۶)، *رازدانی و روشنفکری و دینداری*، چاپ هفتم، تهران: صراط.
- سعیدی، مهدی، (۱۳۹۳)، *سازمان مجاهدین انقلاب اسلامی*، قم: زمزم هدایت.
- سلطانی، سیدعلی اصغر، (۱۳۹۱)، *قدرت، گفتمان و زبان (سازوکارهای جریان قدرت در جمهوری اسلامی ایران)*، چاپ سوم، تهران: نی.
- سلطانی، علی اصغر (۱۳۸۳)، «*تحلیل گفتمان به مثابه نظریه و روش*»، *علوم سیاسی*، شماره ۲۳، صص ۱۵۳-۱۸۰.
- شادلو، عباس، (۱۳۸۶)، *تکثرگرایی در جریان اسلامی*، تهران: وزراء.
- شایگان، داریوش، (۱۳۷۳)، *هانری کربن: آفاق تفکر معنوی در اسلام ایرانی*، چاپ دوم، ترجمه باقر پرهام، تهران: فرزانه روز.
- شایگان، داریوش، (۱۳۷۴)، *زیر آسمان‌های جهان (مجموعه گفتگوها با رامین جهانبگلو)*، ترجمه نازی عظیمی، تهران: فرزانه روز.
- شایگان، داریوش، (۱۳۸۰)، *افسون‌زدگی جدید: هویت چهل‌تکه و تفکر سیار*، ترجمه فاطمه ولیانی، تهران: فرزانه روز.
- شفیعی، محمود، (۱۳۸۹)، *جامعه‌شناسی سیاسی ایران (مبنتی بر کنش ارتباطی)*، تهران: دانشگاه امام صادق (ع).
- طالبان، محمدرضا، (۱۳۹۳)، *روش‌شناسی مطالعه انقلاب با تأکید بر انقلاب اسلامی ایران*، چاپ دوم، تهران: پژوهشکده امام خمینی و انقلاب.

- عصر نو، ش ۱۳، ۱۳۸۴/۰۸/۲۸.
- عصر نو، ش ۷۵، ۱۳۸۷/۰۵/۲۱.
- علوی نیک، سلمان، (۱۳۹۹)، ۸ سال بحران آفرینی اصلاح‌طلبان؛ چاپ چهارم، تهران: مرکز اسناد انقلاب اسلامی.
- غلامرضا کاشی، محمدجواد، (۱۳۷۹)، *جادوی گفتار (ذهنیت فرهنگی و نظام معنایی در انتخابات دوم خرداد)*، تهران: آینده‌پویان.
- فوزی، یحیی، (۱۳۹۹)، *تحولات سیاسی اجتماعی در جمهوری اسلامی ایران ۱۳۹۶-۱۳۵۷*، تهران: سمت و شورای عالی انقلاب فرهنگی.
- قربانی، مصطفی، (۱۳۹۵)، *ماندگاری انقلاب اسلامی در اندیشه مقام معظم رهبری*، تهران: ناد جاوید.
- قیصری، نوراله، (۱۳۸۳)، «روشنفکران ایرانی و هویت (۱)»، *فصلنامه مطالعات ملی*، سال پنجم، شماره ۲، صص ۱۹۹-۲۴۰.
- قیصری، نوراله، (۱۳۸۸)، *نخبگان و تحول فرهنگ سیاسی در ایران دوره قاجار*، تهران: مرکز اسناد انقلاب اسلامی.
- کدیور، محسن، (۱۳۷۶)، *نظریه‌های دولت در فقه شیعه*، تهران: نی.
- کدیور، محسن، (۱۳۷۹)، *دغدغه‌های حکومت دینی*، تهران: نی.
- کریمی قهی، محمدتقی، (۱۳۹۱)، «تحلیل گفتمان سه برنامه توسعه با رویکردی به مسائل زنان و خانواده»، *فصلنامه رفاه اجتماعی*، دوره ۴، شماره ۱۳، صص ۴۱-۷۵.
- لیتل، دانیل، (۱۳۷۷)، *تبیین در علوم اجتماعی*، ترجمه عبدالکریم سروش، تهران: مؤسسه فرهنگی صراط.
- ماهنامه علوم انسانی مهرنامه، (۱۳۹۴)؛ شماره ۴۲؛ «سرداران و سیاستمداران»، صص ۸۵-۱۰۴.
- مجتهدشستر، محمد، (۱۳۷۶)، *ایمان و آزادی*، تهران: طرح نو.
- مطهری، مرتضی، (۱۳۶۸)، *جهاد*، تهران: صدرا.
- مطهری، مرتضی، (۱۳۷۱)، *خدمات متقابل اسلام و ایران*، چاپ هیجدهم، تهران: صدرا.
- مطهری، مرتضی، (۱۳۷۵)، *پیرامون انقلاب اسلامی*، چاپ دوازدهم، تهران: صدرا.
- میرسلیم، مصطفی، (۱۳۸۴)، *جریان‌شناسی فرهنگی بعد از انقلاب اسلامی ایران*؛ تهران: باز.

- واحد پژوهش انتشارات روزنگار، (۱۳۸۰)، *استیضاح در نظام سیاسی ایران*، تهران: روزنگار.
- واعظی، محمود، جنتی، علی، کرباسیان، مسعود، (۱۳۹۳)، *راهبرد سیاست خارجی برای ارتقای جایگاه اقتصادی جمهوری اسلامی ایران در شرایط جدید بین‌المللی*، تهران: واحد انتشارات اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی تهران.
- وبر، ماکس، (۱۳۶۸)، *دانشمند و سیاستمدار*، ترجمه احمد نقیب‌زاده، تهران: دانشگاه تهران.
- هوارث، دیوید، (۱۳۷۷)، «نظریه گفتمان»، ترجمه سیدعلی اصغر سلطانی، *علوم سیاسی*، سال اول، شماره دوم، پائیز، صص ۱۸۳-۱۵۶.
- یورگنسن، ماریان، فیلیس، لوئیز، (۱۳۹۳)، *نظریه و روش در تحلیل گفتمان*، ترجمه هادی جلیلی، چاپ چهارم، تهران: نی.

References

- Fairclough, N, (1989), *Language and Power*, London: Longman.
- Higley, John, Burton G, Michael, (1989), "The Elite Variable in Democratic Transition and Break Downs", *American Sociological Review*, Vol. 54, No. 1.
- Higley, John, Burton G, Michael, (1989), "The Elite Variable in Democratic Transition and Break Downs", *American Sociological Review*, Vol. 54, No. 1.
- "A Review of the Eventful Days of the 9th Parliament; From Black Sunday to Question from Ahmadinejad", In: <https://aftabnews.ir/>. Date of last visit: 29/06/1400. [In Persian]
- "If the FATF is Not Approved, The Problems will Remain on Their Own", In: <https://www.entekhab.ir/>. Date of last visit: 20/08/1400. [In Persian]
- "Supporters of Alam Al-Hadi Came to the Street", At: <https://www.eghtesadonline.com/>. Date of last visit: 22/08/1400. [In Persian]
- "Twitter's Reaction to Atsh Tajzadeh's Desire to Negotiate with America + Pictures", at: <https://www.mashreghnews.ir/> last Access Date 08/20/1400. [In Persian]

- “When Women Don't Want to Enter the Volleyball Stadium”, In: <https://www.khabaronline.ir/> Last Access Date 06/29/1400. [In Persian]
- Alavinik, Salman, (2019), *8 Years of Crisis Creation by Reformists*; Fourth Edition, Tehran: Islamic Revolution Documentation Center. [In Persian]
- Amiri, Jahandar, (2007), *Revisionist Reformers and Godfathers*, Tehran: Islamic Revolution Documentation Center. [In Persian]
- Asre No, No. 13, 28/08/2013. [In Persian]
- Asre No, No. 75, 21/05/2018. [In Persian]
- Baghi, Emaduddin, (2004), *Democratic Reform Movement in Iran*, Tehran: Saraei. [In Persian]
- Bashirieh, Hossein, (2021), *A Preface to the Political Sociology of Iran During the Islamic Republic*, 9th Edition, Tehran: Contemporary View. [In Persian]
- Boroujerdi, Mehrzad, (1998), *Iranian Intellectuals and West*, Translated by Jamshid Shirazi, Tehran: Farzan Rooz. [In Persian]
- Boudon, Rimon, (2016), *Methods of Sociology*, Translated by Abdul Hossein Nikgozar, Third Edition, Tehran: Scientific and Cultural. [In Persian]
- Davari Ardakani, Reza, (1979), *The Current State of Thinking in Iran*, Tehran: Soroush. [In Persian]
- Davari Ardakani, Reza, (1981), *What is Philosophy?* Tehran: Iran Academy of Philosophy. [In Persian]
- Davari Ardakani, Reza, (2013), *About the West*, Third Edition: Tehran: Hermes. [In Persian]
- Delavari, Abolfazl, (2013), “The Evolution of the Internal Political Conflict; From the Age of Nation-state to the Age of Globalization”, *Law and Politics Research*, No. 12. [In Persian]

- Erikson, Erik H, (1959), *Identity and the Life Cycle*, New York: International Press.
- Erikson, Erik H, (1959), *Identity and the Life Cycle*, New York: International Press.
- Fairclough, N, (1989), *Language and Power*, London: Longman.
- Fawzi, Yahya, (2019), *Social Political Developments in the Islamic Republic of Iran 1979-2017*, Tehran: Supreme Council of Cultural Revolution. [In Persian]
- Field, Lowell G. Higley, John, Burton G, Michael, (1990), "A New Elite Framework for Political Sociology", *Revue européenne des sciences sociales*, Vol. 28, No. 88, pp. 149-182, Stable URL: <https://www.jstor.org/stable/40372960>.
- Field, Lowell G. Higley, John, Burton G, Michael, (1990), "A New Elite Framework for Political Sociology", *Revue Européenne des sciences sociales*, Vol. 28, No. 88, pp. 149-182, Stable URL: <https://www.jstor.org/stable/40372960>.
- Gheisari, Nourolah, (2008), *Elites and the Evolution of Political Culture in Iran During the Qajar Period*, Tehran: Islamic Revolution Documentation Center. [In Persian]
- Gheisari, Nourolah, (2013), "Iranian Intellectuals and Identity (1)", *National Studies Quarterly*, Fifth Year, No. 2, pp. 240-199. [In Persian]
- Gholamrezakashi, Mohammad Javad, (2000), *The Magic of Speech (Cultural Mentality and Semantic System in the Second Khardad Elections)*, Tehran: Ayandehpooyan. [In Persian]
- Ghorbani, Mustafa, (2015), *Permanence of the Islamic Revolution in the Thought of the Supreme Leader*, Tehran: Nad Javaid. [In Persian]
- Hajarian, Saeed, (2014), "Priority of Normalization over Democratization", *Political-cultural Monthly of Dynamic Thought*, No. 28, (September), pp. 43-39. [In Persian]

- Hewitt, JohnP, (1989), “A Theory of Identity”, In: *Dilemmas of the American Self*, Philadelphia: Temple University Press.
- Hewitt, JohnP, (1989), “A Theory of Identity”, In: *Dilemmas of the American Self*, Philadelphia: Temple University Press.
- Hosseinizadeh, Seyed Mohammad Ali, (2009), *Political Islam in Iran*, Second Edition, Qom: Mofid University. [In Persian]
- Howarth, David, (1998), “Discourse Theory”, Translated by Seyed Ali Asghar Soltani, *Political Sciences*, First Year, Second Issue, Fall, pp. 156-183. [In Persian]
- Jaleipour, Hamidreza, (2002), “Defense of the Objectives and Strategy of Reformism”, *Aftab Magazine*, No. 21, (Azar), pp. 10-30. [In Persian]
- Jenkins, Richard, (2002), *Social Identity*, Translated by Toraj Yarahamdi, Tehran: Shirazeh. [In Persian]
- Jorgensen, Marian, Phillips, Louise, (2013), *Theory and Method in Discourse Analysis*, Translated by Hadi Jalili, Fourth Edition, Tehran: Ney. [In Persian]
- Kadivar, Mohsen, (1997), *State Theories in Shia Jurisprudence*, Tehran: Ney. [In Persian]
- Kadivar, Mohsen, (2000), *The Concerns of Religious Government*, Tehran: Ney. [In Persian]
- Karamiqahi, Mohammad Taghi, (2011), “Discourse Analysis of Three Development Programs with an Approach to Women and Family Issues”, *Social Welfare Quarterly*, Vol. 4, No. 13, pp. 41-75. [In Persian]
- Khatami, Seyed Mohammad, (1993), *Bime Moj*, Tehran: Simaye Javan Institute. [In Persian]
- Laclau, E, (1990), *New Reflections on the Revolution of Our Time*, London: Verso.

- Laclau, E, (1990), *New Reflections on the Revolution of Our Time*, London: Verso.
- Laclau, E. Mouffe, C, (1985), *Hegemony and Social Strategy: Toward a Radical Democratic Politics*, London: Verso.
- Laclau, E. Mouffe, C, (1985), *Hegemony and Social Strategy: Toward a Radical Democratic Politics*, London: Verso.
- Little, Daniel, (1999), *Explanation in Social Sciences*, Translated by Abdul Karim Soroush, Tehran: Sarat Cultural Institute. [In Persian]
- Mehrnameh Humanities Monthly, (2015), Number 42, “Chieftains (Generals) and Politicians”, pp. 104-85. [In Persian]
- Mirsalim, Mustafa, (2005), *Cultural Flow Analysis after the Iranian Islamic Revolution*, Tehran: Baz. [In Persian]
- Mojtahedshabastri, Mohammad, (1997), *Iman and Azadi*, Tehran: Tarhe No. [In Persian]
- Motahari, Morteza, (1989), *Jihad*, Tehran: Sadra. [In Persian]
- Motahari, Morteza, (1991), *Mutual Services of Islam and Iran*, Eighteenth Edition, Tehran: Sadra. [In Persian]
- Motahari, Morteza, (1995), *Around the Islamic Revolution*, Twelfth edition, Tehran: Sadra. [In Persian]
- Putnam, Robert D, (1976), *The Comparative Study of Political Elites*, New Jersey: Prentice Hall .
- Putnam, Robert D, (1976), *The Comparative Study of Political Elites*, New Jersey: Prentice Hall.
- Rasai, Hamid, (2001), *The End of the Sad Story (Volume Two)*, Tehran: Keihan. [In Persian]
- Research Unit of Rooznegar Publishing House, (2008), *Impeachment in Iran's Political System*, Tehran: Rooznegar. [In Persian]

- Rios, Diego, (2004), "Mechanistic Explanations in the Social Sciences", *Cerrent Sociology*, January, Vol. 52, (1), pp 75-89.
- Rios, Diego, (2004), "Mechanistic Explanations in the Social Sciences", *Cerrent Sociology*, January, Vol. 52 (1), pp75-89.
- Saidi, Mehdi, (2013), *Islamic Revolution Mojahedin Organization*, Qom: Zamzam Hedayat. [In Persian]
- Sarzaim, Ali, (2018), *Iranian Populism*, Fourth Edition, Tehran: Kargadan. [In Persian]
- Shadlo, Abbas, (2007), *Pluralism in the Islamic Flow*, Tehran: Vozara. [In Persian]
- Shafiei, Mahmoud, (2009), *Iran's Political Sociology (Based on Communicative Action)*, Tehran: Imam Sadiq University (AS). [In Persian]
- Shaygan, Dariush, (1994), *Henry Corbane: Horizons of Spiritual Thought in Iranian Islam*, Second Edition, Translated by Baqir Parham, Tehran: Farzan Rooz. [In Persian]
- Shaygan, Dariush, (1995), *Under the Skies of the World (A Collection of Conversations with Ramin Jahanbaglou)*, Translated by Nazi Azima, Tehran: Farzan Rooz. [In Persian]
- Shaygan, Dariush, (2001), *New Enchantment: Forty-piece Identity and Mobile Thinking*, Translated by Fateme Valiani, Tehran: Farzan Rooz. [In Persian]
- Smith, Clagett G, (1966), "A Comparative Analysis of Some Conditions and Consequences of Interorganizational Conflict", *Administrative Science Quarterly*, Vol. 10, No. 4.
- Smith, Clagett G, (1966), "A Comparative Analysis of Some Conditions and Consequences of Interorganizational Conflict", *Administrative Science Quarterly*, Vol. 10, No. 4.
- Soltani, Ali Asghar, (2013), "Discourse Analysis as a Theory and Method", *Political Sciences*, No. 23, pp. 153-180. [In Persian]

- Soltani, Seyed Ali Asghar, (2012), *Power, Discourse and Language (The Mechanisms of Power Flow in the Islamic Republic of Iran)*, Third Edition, Tehran: Ney. [In Persian]
- Soroush, Abdul Karim (1994) (A), "Knowledge; The Distinguished Component of Modernism", *Kian*, No. 20, pp. 2-5. [In Persian]
- Soroush, Abdul Karim, (1987), *Tafarroj Sone (Discourses in the Categories of Ethics, Industry and Human Science)*, Tehran: Soroush. [In Persian]
- Soroush, Abdul Karim, (1992), *Fatter than Ideology*, Fourth Edition, Tehran: Sarat. [In Persian]
- Soroush, Abdul Karim, (1994)(B), *Bill and Theoretical Expansion of Sharia*, Third Edition, Tehran: Sarat. [In Persian]
- Soroush, Abdul Karim, (2006), "Disturbed Dream of Returning to the Past (Conversation)", *Reflection of Andisheh*, No. 80, pp. 929-937. [In Persian]
- Soroush, Abdul Karim, (2007), *Secrecy and Intellectualism and Religion*, Seventh Edition, Tehran: Sarat. [In Persian]
- Taliban, Mohammad Reza, (2013), *Methodology of Studying the Revolution with Emphasis on the Islamic Revolution of Iran*, Second Edition, Tehran: Imam Khomeini and Revolution Research Institute. [In Persian]
- Tibi, Bassam, (2001), *Islam Between Culture and Polics*, London: Palgrave.
- Vaezi, Mahmoud, Jannati, Ali, Karbasian, Massoud, (2013), *Foreign Policy Strategy to Improve the Economic Position of the Islamic Republic of Iran in the New International Conditions*, Tehran: Tehran Chamber of Commerce, Industries, Mines and Agriculture Publishing Unit. [In Persian]

- Weber, Max, (1989), *Scientist and Politician*, Translated by Ahmad Naghibzadeh, Tehran: University of Tehran. [In Persian]
- Zahedi, Hossein, (2014), "Pros and Opponents of Filtering", The Attachment, No. 22. [In Persian]

استناد به این مقاله: قیصری، نوراله، قربانی، مصطفی، (۱۴۰۲)، «گفتمان‌های هویتی و منازعات نخبگان سیاسی در جمهوری اسلامی ایران ۱۳۷۶-۱۳۹۸»، پژوهش‌های راهبردی سیاست، ۱۲(۴۵)، ۹-۵۸.

doi: 10.22054/QPSS.2023.68969.3075

Quarterly of Political Strategic Studies is licensed under a Creative Commons Attribution-Non Commercial 4.0 International License